

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME
PROGRAMI**

**LİSE ÖĞRENCİLERİ İÇİN ALAN SEÇİMİNE
YÖNELİK BİR İLGİ ENVANTERİ GELİŞTİRME
ÇALIŞMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELİKE BAYRAKTAR

**ANKARA
TEMMUZ, 2024**

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME
PROGRAMI

LİSE ÖĞRENCİLERİ İÇİN ALAN SEÇİMİNE
YÖNELİK BİR İLGİ ENVANTERİ GELİŞTİRME
ÇALIŞMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELİKE BAYRAKTAR

DANIŞMAN: PROF. DR. KAAN ZÜLFİKAR DENİZ

ANKARA
TEMMUZ, 2024

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapıtlara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmî yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

MELİKE BAYRAKTAR

ÖZET

LİSE ÖĞRENCİLERİ İÇİN ALAN SEÇİMİNE YÖNELİK BİR İLGI ENVANTERİ GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

BAYRAKTAR, Melike

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kaan Zülfikar DENİZ

Temmuz 2024, xi+71 Sayfa

Türkiye’de alan seçiminin yapıldığı liselerde öğrenciler; sayısal, sözel, yabancı dil veya eşit ağırlık alanlarından birine yönelip o alanı temsil eden dersleri seçmektedirler. Bu çalışmanın amacı, öğrencilerin hangi alana daha fazla ilgi duyduklarını belirlemelerine yardımcı olacak geçerli ve güvenilir bir Lise Alan İlgi Envanteri (LALİEN) geliştirmektir. Bu çalışma, tarama modeli altında betimsel bir araştırma niteliğindedir.

Araştırmanın çalışma grubu, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Ankara’nın farklı ilçelerindeki liselerde öğrenim gören 10. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır (n=917). Geliştirilen envanterin geçerliğini kontrol etmek için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmış, katılımcıların belirttikleri ilgi puanları ile aldıkları ilgi puanları arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Güvenirlik değerlendirmeleri için Omega ve Cronbach Alfa güvenirlik katsayıları hesaplanmış ve test-tekrar test analizi yapılmıştır.

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda, öngörülen üç faktörlü yapı yerine beş faktörlü bir yapı (yabancı dil, sayısal, edebiyat ve medya, tarih, mühendislik) ortaya çıkmıştır. Bu durum, sayısal ve sözel alanların kendi içinde ayrıldığını göstermektedir. Doğrulayıcı faktör analizi ile bu yapı doğrulanmış, model uyum indeksleri kabul edilebilir düzeyde bulunmuştur. Ayrıca faktörler arası korelasyonların düşük olması, faktörlerin farklı yapıları ölçtüğünü desteklemektedir. Test-tekrar test analizinde, dört hafta arayla uygulanan envanterin sonuçları arasında yüksek ve anlamlı korelasyonlar (0,84 ile 0,77 arasında) bulunmuş, Cronbach Alfa katsayılarının 0,98 ile 0,82 arasında ve Omega güvenirlik katsayılarının 0,98 ile 0,82 arasında değiştiği tespit edilmiştir. Bu durum ölçeğin tutarlı ölçümler yaptığını desteklemektedir. LALİEN’in zaman ve maliyet

açısından ekonomik olması onun kullanışlı olduğunu göstermektedir. Bulgular, bu çalışma kapsamında geliştirilmiş olan LALIEN'in geçerli, güvenilir ve kullanışlı bir ölçme aracı olduğunu desteklemektedir.

Anahtar sözcükler: lisede alan seçimi, ilgi envanteri, geçerlik, güvenilirlik.

ABSTRACT

A Study on Developing Interest Inventory for Field Selection For High School Students

BAYRAKTAR, Melike

Master's Thesis, Department of Educational Sciences

Thesis Consultant: Prof. Dr. Kaan Zülfikar DENİZ

July 2024, xi+71 Page(s)

In the high schools of Turkiye where field selection can be made, the students are directed and choose one of the fields such as math-courses, non-math courses, foreign language or equal weight. The aim of this study was to develop a valid and reliable High School Field Interest Inventory (LALIEN) to help students identify which field they are more interested in. This study is a descriptive research under the survey model.

The study group of the research consists of 10th grade students (n=917) studying in high schools in different districts of Ankara in the 2023-2024 academic year. Exploratory and confirmatory factor analyses were conducted to check the validity of the developed inventory and the correlation coefficients between the interest scores indicated by the participants and the interest scores they received were calculated. For reliability assessments, Omega and Cronbach's Alpha reliability coefficients were calculated and test-retest analysis was performed.

As a result of the exploratory factor analysis, a five-factor structure (foreign language, math-course, literature and media, history, engineering) emerged instead of the predicted three-factor structure. This shows that math course and non-math course fields are separated within themselves. This structure was confirmed by confirmatory factor analysis and model fit indices were found to be acceptable. In addition, the low correlations between factors support the fact that the factors measure different constructs. In the test-retest analysis, high and significant correlations (between 0,84 and 0,77) were found between the results of the scales applied four weeks apart, Cronbach's Alpha coefficients ranged between 0,98 and 0,82, and Omega reliability coefficients ranged between 0,98 and 0,82. This supports that the scale provides consistent measurements. The fact that ALIEN is economical in terms of time and cost shows that it is useful. The

findings support that the ALIEN developed within the scope of this study is a valid, reliable and useful measurement tool.

Key words: field selection in high school, interest inventory, validity, reliability.

ÖNSÖZ

Meslek seçimi, bireylerin geleceğini belirleyen önemli bir karardır. Bu süreçte ilgilerin değişkenliği, çevrenin etkisi, bireyin kendisini yeterince tanımaması ya da meslekler hakkında yetersiz bilgiye sahip olması, yanlış kararlar verilmesine neden olabilmektedir. Öğrencilere, meslek seçimi konusunda yardımcı olmak ve doğru yönde kendilerini geliştirmelerine imkân tanımak amacıyla liselerde alan seçimi yapılmaktadır.

Bu çalışmada, lise çağındaki öğrencilere seçilen alanlara duyulan ilgi düzeyleri hakkında bilgi sunarak alan seçiminde kendilerine rehberlik edecek geçerli ve güvenilir bir LALIEN geliştirilmiştir. LALIEN'in, öğrencilerin yetenek, başarı ve ilgilerini dikkate alarak alan seçiminde daha bilinçli tercihler yapmalarına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Yüksek lisans eğitimim boyunca zorlandığım anlarda bana yardımcı olan, her zaman destek veren, motivasyonum düşük olduğu zamanlarda beni yüreklendiren, yönlendirmeleri ve bilgileriyle bana daima yol gösteren ve her durumda kendisine güvenebileceğimi bildiğim, değerli tez danışmanım Prof. Dr. Kaan Zülfıkar DENİZ'e; kıymetli zamanlarını ayırıp tez jürimde yer alarak tezime katkı sağlayan saygıdeğer Prof. Dr. Nuri DOĞAN ve Doç. Dr. Hamide Deniz GÜLLEROĞLU' ya; ders dönemimde bana Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme alanını sevdiren, her soruma yanıt bulan, engin bilgi ve tecrübeleriyle başka hiçbir yerden öğrenemeyeceğim eşsiz bilgileri bana kazandıran değerli hocalarıma, lisans eğitimim sırasında bu alanda yüksek lisans yapmam için beni teşvik eden, bana yol gösteren ve hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen sevgili hocam Prof. Dr. Mehmet İktbal YETİŞİR'e; her zaman yanımda yer alarak bana olan inançlarıyla her türlü başarıya ulaşabileceğime dair güvenimi pekiştiren, hayatımın her anında vermiş oldukları destekleri ve yardımları ifade etmekte kelimelerin yetersiz kaldığı, varlıklarıyla kendimi şanslı hissettiğim sevgili aileme ve dostlarıma en içten şükranlarımı sunarım.

Melike BAYRAKTAR

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLOLAR DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
KISALTMALAR/SİMGELER	x
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
Problem	1
Amaç	4
Alt Amaçlar	4
Önem	4
Tanımlar	5
BÖLÜM 2	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
Envanter	7
Ölçme Aracı Geliştirme ve Aşamaları	8
Ölçme Aracının Amacının Belirlenmesi	9
Ölçülecek Özelliklerin Saptanması	9
Maddelerin Yazılması	9
Madde Redaksiyonu	10
Deneme Formu	10
Deneme Formunun Uygulanması	11
Deneme Uygulaması Sonuçlarının Puanlanması, Madde Analizi ve Madde Seçimi	11
Tekrar Deneme Uygulamasının Yapılması	11
Nihai Ölçeğin İstatistiklerinin Kestirilmesi	12
İlgi Kavramı	12
İlgi Envanteri	14
Lisede Alan Seçimi	16
İlgili Araştırmalar	18
Dünyada Yapılan Araştırmalar	18
Türkiye’de Yapılan Araştırmalar	22
BÖLÜM 3	27
YÖNTEM	27
Araştırmanın Modeli	27
Çalışma Grubu	27
Verilerin Toplanması	29
Verilerin Çözümlemesi	31
BÖLÜM 4	36

BULGULAR VE YORUMLAR.....	36
1.a. “Geliştirilen ilgi envanterinin yapı geçerliği ne düzeydedir?” Araştırma Sorusunun Bulguları	36
1.b.“ Geliştirilen ilgi envanteri kapsam geçerliğine sahip midir?” Araştırma Sorusunun Bulguları	45
1.c. “Geliştirilen ilgi envanterine ait alt ölçeklerinin katılımcılar tarafından belirtilen ilgilerle ilişkisi ne düzeydedir?” Araştırma Sorusunun Bulguları ..	47
2.a. “Geliştirilen ilgi envanterinin Omega ve Cronbach Alfa güvenirliği ne düzeydedir?” Araştırma Sorusunun Bulguları	48
2.b. “Geliştirilen ilgi envanterinin test-tekrar test güvenirliği ne düzeydedir?” Araştırma Sorusunun Bulguları	50
BÖLÜM 5	53
SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	53
Sonuçlar	53
Öneriler	55
KAYNAKLAR	57
EKLER	64
EK 1. LALİEN’i Oluşturan Örnek İfadeler ve Bilgi Formu.....	65
EK 2. Etik Kurul Onayı.....	67
EK 3. Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma İzni	69
BENZERLİK BİLDİRİMİ.....	70
ÖZGEÇMİŞ	71

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1. Çalışma Gruplarının İlçelere ve Cinsiyete Göre Dağılımı	29
Tablo 2. LALİEN Deneme Formu Paralel Analizinden Elde Edilen Özdeğerler	36
Tablo 3. LALİEN Deneme Formu Açımlayıcı Faktör Analizin Sonuçları (Dik Döndürme-Varimax).....	38
Tablo 4. Doğrulayıcı Faktör Analizinin Bulgularına İlişkin Model Uyum Değerleri	41
Tablo 5. LALİEN'in Faktörleri Arasındaki İkili Korelasyonları	44
Tablo 6. LALİEN'in Faktörleri ile Belirtilen İlgi Puanları Arasındaki Korelasyon	47
Tablo 7. LALİEN'in Alt Faktörlerine Ait Omega ve Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayıları.....	49
Tablo 8. LALİEN'in Test-Tekrar Test Güvenirliği Sonuçları.....	51

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1. LALİEN Deneme Formu Açımlayıcı Faktör Analizi Özdeğer Grafiği. 37	
Şekil 2. Çalışma Grubu 2 için Doğrulayıcı Faktör Analizi Yol Diyagramı	43

KISALTMALAR/SİMGELER

LALİEN	Lise Alan İlgi Envanteri
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
SDS	Self-Directed Search
KMO	Kaiser-Meyer-Olkin

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Tezin giriş bölümünde, çalışmanın problemine, amacına, önemine ve tanımlara yer verilmiştir. Lise Alan İlgi Envanterinin (LALIEN) geliştirilmesine duyulan ihtiyaç, problem bölümünde açıklanmıştır.

Problem

Üniversite kazanmanın zor olduğu bir zamanda bilinçsiz yapılan tercihler öğrencilerin yıllarına mâl olabilmektedir. Türkiye’deki liselerde eğitim gören öğrenciler, kendilerine uygun mesleği seçip üniversiteyi kazanabilmek için 10. sınıfın sonunda sözel, sayısal, eşit ağırlık ya da yabancı dil alanlarından birini seçmektedirler ve kendi alanındaki temel dersler üzerine yoğunlaşmaktadırlar. Bu seçimle gelecekteki meslekleri için temel atmış olmaktadır (Yılmaz, Candan ve Demir, 2020).

Lisede seçtikleri alana ilgi duymadıklarını fark eden bireyler ya alan değişimi yapmak zorundadırlar ya da aynı alanda kalıp, istedikleri alanın puanı için ekstra çalışmaktadırlar ya da hiçbir değişiklik yapmayıp kendi yetenek ve ilgilerinin dışında kalarak mutluluklarını etkileyecek mesleklere yönelmektedirler. Yeşilyaprak (1986), yanlış meslek tercihin sonucunda başarısız, doyumsuz, gergin ve mutsuz çalışanların ortaya çıktığını; verimin düştüğünü ve bireyin kendisinin de toplumun da bu durumdan olumsuz etkilendiğini savunmaktadır. Yaratıcılıklarını işlerinde kullanamayan bireyleri kölelere benzeten Rybnikov (1922) ise yanlış yapılan meslek seçimleri sonucunda başta bireyin kendisinin sonra da ondan verim alamayan toplumun zarara uğradığını ifade etmektedir. Ona göre bu olumsuz sonuçların temel nedeni ise bireyin, meslek seçimi sırasında yeterli ve sağlıklı desteği alamamış olmasıdır. Görüldüğü üzere yapılan yanlış tercih, öğrencilerin enerjilerini tüketen ve motivasyonlarını düşüren bir durumla karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır.

Bireyin kendisine uygun olmayan mesleği seçmesine neden olan ve meslek seçimi sırasında yapılan başlıca hatalar: prestijli mesleğe sahip olma isteği, arkadaşların seçtiği mesleği seçme eğilimi, sevilen öğretmenin alanından veya üçüncü kişilerin fikrinden etkilenme olarak ifade edilebilir (Rezapkina, 2005). Çevre etkileriyle yapılmış bu

tercihler neticesinde öğrenciler, kendi benliklerine uymayan mesleklere yönelim gösterebilmektedirler. Bu durumun bireysel mutsuzluk yaratabileceği, dolayısıyla da toplumsal olarak mesleklerden alınan verimi düşürebileceği çıkarımlarına varılabilir.

Türkiye’de öğrencilerin kendilerine uygun meslekleri seçebilmelerine yardımcı olmak için meslek seçimi konusuna dikkat çekilmekte ve bu alanda çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Kıyak (2006), araştırmasında öğrencilerin meslek seçimi sırasında en çok iş güvencesine, sosyal güvence şartlarına, maaşın iyi olmasına ve iş imkânlarına dikkat ettiklerini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca öğrencilerin meslek seçimi konusunda rehberlik hizmeti almadıkları ve çevrenin meslek seçimi konusunda kendisini yeterince yönlendirmediği sonuçlarına ulaşmıştır. Bunun yanında Yeşilyaprak’a (1986) göre meslek seçimini etkileyen faktörlerin arasında toplumda saygınlık, ailenin sosyoekonomik düzeyi, aile tercihi, çevresel koşullar ve rastlantılar bulunmaktadır.

Var olan durumu betimlemeye çalışan araştırmacılardan Ensari ve Alay (2017) öğrencilerin meslek seçimi sırasında beş faktörden (iyi bir maaş ve sorumluluk beklentisi, mesleki bilgi ve beceri, aile ve eğitim çevresi ile sosyal statü ve mesleğin temel nitelikleri) etkilendiğini ortaya çıkarmışlardır. Yelken (2008) bu faktörlere hayal dünyasındaki meslekler faktörünü de eklemektedir. Dinç (2008), Ensari ve Alay’dan (2017) farklı olarak aile ve eğitim çevresi faktörünün meslek seçiminde etkili olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Öğrencilerin lisede alan seçimi sırasında etkilendikleri faktörler incelendiğinde yine dışsal yönlendirmeler, mesleki beklentiler, mesleki uygunluk, maddi getiri, mesleki itibar ve kariyer beklentisi gibi etkenlerin öne çıktığı görülmektedir (Kumaş, 2022; Şengün, 2013). Bunun sonucunda öğrencilerin bir kısmının seçmiş olduğu alandan memnun kalmadığı gözlenmektedir. Örneğin Kıyak’ın (2006) yürütmüş olduğu çalışmada lise son sınıfa giden öğrencilerin üçte birinin okudukları alanla kazanmak istedikleri mesleğin birbirine uymadığını belirttiği ya da bu konuda hiç yorum yapmadığı görülmüştür. Çurğatay’ın (2010) yürütmüş olduğu çalışmada ise sözel bölümü tercih eden öğrencilerin sayısal bölümü tercih eden öğrencilere göre geleceğe dair daha umutsuz oldukları tespit edilmiştir.

Araştırmalar arasında farklı bilgi ve gözlemler edinilse de genel olarak araştırmaların sonuçları incelendiğinde bireylerin meslek seçimi sırasında kendi ilgi ve yeteneklerini ön plana koyarak seçim yapmadıkları görülmektedir. Örneğin Aydın’a (2007) göre Türkiye’de lisede alan seçimi sırasında öğrenciler, kendi yeteneklerine göre ve gerçekçi şekilde tercih yapmamaktadırlar. Yeşilyaprak (1986) da gençlerin kendi

ilgilerini, yeteneklerini ve ihtiyaçlarını gerçekçi ve doğru şekilde değerlendirmediklerini savunmaktadır. Oysaki insanın mutlu ve her açıdan tatmin olabileceği mesleği seçmesinin önemli koşullardan, seçilen mesleğin kişinin ilgi ve yeteneklerine hitap ediyor olmasıdır.

Alan seçimi sırasında öğrencileri yönlendirmek için mesleki ilgi envanterlerinin kullanıldığı bilirse de bu dönemde onların hangi mesleğe ilgi duyduklarından ziyade hangi alana ilgi duyduklarını bilmesi önemlidir. Çünkü 10. sınıfı bitirmekte olan bireylerin yaları gereği ve ilginin zaman içinde değiebilme özelliğinden dolayı onca mesleğin içinden bir tane meslek seçmeleri zordur (Razon, 1983). Dolayısıyla eğitim sisteminin de ngrm olduğu gibi meslek seçiminden önce alan seçilmelidir. Bu durumda kritik olan da bireyin alan seçerken ne istediğini ve neye ilgi duyduğunu iyi bilmesi, istek ve ilgilerine göre alan seçmesidir. Özellikle 11. ve 12. sınıflarda, yani yükseköğretime geçiş sınavına hazırlığın en yoğun olduğu dönemde, öğrenciler semi oldukları alanlarda ağırlıklı olarak çalışmaktadırlar. Dolayısıyla sınava yakın bir zamanda alan değişimi yapmak ya da okuduğu alan dışında bir mesleğe yönelmeye çalışmak öğrencilerin kıymetli zamanlarını almaktadır.

Türkiye'nin eğitim sisteminin karakteristik özelliği olan lisede belirli bir alana yönlendirme süreci, öğrencilerin ilgilerinin lise sonunda yapılan meslek seçimine kadar yapılandırılmış olmasına neden olmaktadır. Alan seçimi sırasında kullanılan mesleki ilgi envanterlerinin kısıtlı sayıda mesleği barındırdığı ve öğrencilerin yalarına uygun olmadığı görülmektedir. Bunun yanında, spesifik olarak belirli bir disipline duyulan ilgiyi ölçen envanterler alan seçiminde kullanılabilse de bu durumda lisede seçilen tüm alanlara veya disiplinlere hitap edilmediği için sağlıklı bir yönlendirmenin yapılamayacağı belirtilmelidir. Ayrıca alanyazında bulunan mesleki ve derslere ilgi envanterlerin güncel olmadığı da görülmektedir. Oysa ilgi alanlarının hızla değiştiği bu dönemde, yeni ve güncel bir envantere ihtiyaç duyulmaktadır.

Öğrencilerin ilgilerini daha erken yalarda belirlemeye yönelik sayısal, sözel, eşit ağırlık ve yabancı dil alanlarını kapsayan geçerli, güvenilir ve güncel bir alan ilgi envanterine alanyazında rastlanmamaktadır. Liselerde alan seçimi sırasında ilgileri belirleyen geçerli ve güvenilir envanterin daha önce kullanıma sunulmamı olması, geliştirilen bu envanterin alandaki eksikliği gidermeye önemli bir katkı sağlayabileceğini göstermektedir.

Amaç

Bu çalışmanın amacı 10. sınıf öğrencileri için alan seçimine yönelik geçerli ve güvenilir bir ilgi envanterinin geliştirilmesidir.

Alt Amaçlar

1. Geliştirilen ilgi envanterinin geçerliği ne düzeydedir?
 - a. Geliştirilen ilgi envanterinin yapı geçerliği ne düzeydedir?
 - b. Geliştirilen ilgi envanteri kapsam geçerliğine sahip midir?
 - c. Geliştirilen ilgi envanterine ait alt ölçeklerinin 10. sınıf öğrencileri tarafından belirtilen ilgilerle ilişkisi ne düzeydedir?
2. Geliştirilen ilgi envanterinin güvenirliği ne düzeydedir?
 - a. Geliştirilen ilgi envanterinin Omega ve Cronbach Alfa güvenirliği ne düzeydedir?
 - b. Geliştirilen ilgi envanterinin test-tekrar test güvenirliği ne düzeydedir?

Önem

Türkiye'de öğrenciler, 10. sınıfın sonunda sözel, sayısal, eşit ağırlık veya yabancı dil alanlarından birini seçmektedirler ve bu seçimler, onların kariyerlerine yönelik önemli bir adım teşkil etmektedir (Yılmaz vd., 2020). Lise öğrencilerinin alan seçimleri, gelecekteki akademik ve mesleki yaşamlarını derinden etkilemektedir. Çünkü bilinçsiz yapılan tercihler, öğrencilerin motivasyonlarını düşürmekte ve uzun vadede mesleki tatminsizlik ve başarısızlıkla sonuçlanmaktadır (Yeşilyaprak, 1986).

Alanyazında, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini belirlemeye yönelik geçerli, güvenilir ve güncel bir alan ilgi envanteri bulunmamaktadır. Alan seçimi sırasında mesleki ilgi envanterlerinden faydalandığı bilinmektedir. Ancak bu envanterlerin güncelliğini yitirmiş olması, öğrencilerin yaşlarına uygun olmaması ve tüm alanları kapsamaması, alanlara duyulan ilgilerin tespiti için uygun olmadığını göstermektedir. Bu durum, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun alanları belirlemelerini, dolayısıyla mutlu ve tatmin edici bir kariyer yoluna yönelmelerini zorlaştırmaktadır.

Araştırmalar, öğrencilerin meslek seçiminde genellikle iş güvencesi, maaş ve sosyal güvence gibi faktörlere dikkat ettiklerini, bunun yanında rehberlik hizmeti almadıklarını ve çevresel faktörlerden fazlasıyla etkilendiklerini göstermektedir (Kıyak, 2006). Ayrıca Ensari ve Alay (2017) öğrencilerin meslek seçiminde iyi maaş, sorumluluk beklentisi, mesleki bilgi ve beceri, aile ve eğitim çevresi, sosyal statü ve mesleğin temel nitelikleri gibi faktörlerden etkilendiklerini ortaya koymaktadır. Bu sonuçlardan da anlaşıldığı üzere öğrenciler, ilgilerine dayanarak alan seçimini yapmak yerine dış faktörlerden etkilenerak geleceklerini şekillendirmektedirler. Oysa kişilerin kendilerini tanımaları, böylece isteyerek yapılacak mesleğe götüren alana yönelmeleri önemlidir.

Öğrencilerin lise döneminde ilgilerine hitap eden doğru alan seçimleri yapmalarını sağlamak, onların gelecekteki akademik ve mesleki başarılarını artıracak ve toplumsal verimliliğe katkıda bulunacaktır. Bu nedenle, öğrencilerin doğru ve bilinçli alan seçimleri yapmalarını destekleyecek geçerli ve güvenilir bir alan ilgi envanterine ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle Türkiye gibi lisede alan seçimin yapıldığı ve seçilen alana göre derslerin verildiği ülkede öğrencilerin ilgileri meslek seçimine gelene kadar şekillenmiş olmaktadır. Dolayısıyla alan seçiminden önce alanyazındaki mesleki ilgi envanterlerin ya da disiplinlere özel geliştirilmiş ilgi envanterlerin bu amaçla kullanılması özellikle kapsam geçerliliği açısından uygun görülmemektedir. Bunun yanı sıra mesleklere ya da spesifik olarak ele alınmış disiplinlere duyulan ilgileri ortaya çıkarmak amacıyla geliştirilmiş ilgi envanterlerinin güncel olmadığı da belirtilmelidir.

Değişimin hızlı ve teknolojinin ön planda olduğu bu dönemde 10. sınıf öğrencilerine hitap eden ve alana duyulan ilgilerinin ortaya çıkarabilen uyarıcılardan oluşan bir alan ilgi envanterin geliştirilmesi önemlidir. Böyle bir envanter, öğrencilerin ilgi alanlarını belirleyerek uygun alanlara yönelmelerini sağlayacak ve bu sayede hem bireysel hem de toplumsal düzeyde olumlu sonuçlar doğuracaktır.

Tanımlar

Alan seçimi: Türkiye’de özel alana yönlendirilmemiş olan tüm liselerde, öğrencilerin 10. sınıfın ikinci döneminde yapmış oldukları seçmeli ders seçimidir. Öğrenciler seçmiş oldukları derslere göre sözel (sosyal bilimler), sayısal (fen bilimleri), eşit ağırlık (Türkçe-matematik) ya da yabancı dil alanlarına yönlendirilmektedirler.

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Doğası gereği sosyal bir varlık olan insan, vahşi doğada hayatta kalabilmek için tarih boyu kendisi gibi varlıklara ihtiyaç duymuştur. Sorumluluklarını diğerleriyle paylaşarak kendi başına altından kalkamadığı işleri toplulukla birlikte halletmeyi öğrenmiştir. Genç'e (1991) göre iş bölümü, insanların ihtiyaçlarını sınırlı kaynakla giderme çabası sırasında kendiliğinden doğmuştur. Toplumun mutluluğu ve devamlılığı için herkese yapabileceği bir iş verilmiştir. Yapılan bu iş bölümü sonucunda da farklı meslekler oluşmuştur.

Teknolojinin gelişmesi ve farklı alanlarda kullanılması, işletmelerde nitelikli personel çalıştırmayı zorunlu kılmıştır. Nitelikli personel geliştirmek için genel eğitim yerine meslekleri eksiksiz şekilde öğreten mesleki eğitime ihtiyaç duyulmuştur (Genç, 1991). Bugün farklı mesleklerde eğitim veren kurum ve kuruluşlar sayesinde öğrenciler, kendilerine hitap eden bir mesleği seçip o doğrultuda ilerleme şansına sahiptirler.

Meslekteki etkinlikler bireyin hayatının yaklaşık üçte birini kapsayacağı için meslek seçimi bireyin yaşamında önemli rol oynamaktadır (Eryetiş, 2016; Yeşilyaprak, 1986). Yapılan yanlış seçim bireyin gelecekteki motivasyonunu, işteki başarısını, iş doyumunu, yeteneklerini ve becerilerini kullanma durumunu olumsuz etkilemektedir (Tsygankova, Potudanskaya, & Ziwei, 2019). Buradan yola çıkarak işini yeteneklerine uygun, hevesli ve seyerek yapan bireylerin işteki başarısının ve motivasyonunun kişinin daha mutlu ve verimli çalışmasını sağladığı sonucuna varılabilmektedir. Verimli çalışanın ise topluma katkısı daha fazla olmaktadır. Dolayısıyla bilinçli olarak yapılan meslek seçimleri hem bireyin hem de toplumun gelişimi için atılabilecek sağlam bir temeldir.

Mesleği belirleyen faktörlerin zaman içinde değişmesiyle meslek seçimi zorlaşmıştır. Daha eski dönemlerde toplumun büyük kesiminde meslek seçimleri ebeveynler tarafından baskı veya babadan oğula meslek aktarımı gibi geleneklerden etkilenmiştir (Razon, 1983). Görüldüğü üzere o dönemlerde meslek seçimi bireyin kararına bırakılmamıştır. Oysa bugün bu kararı vermek zorunda olan bireyin kendisidir. İşlerinden memnun olmayanların ve mesleklerini değiştirmek isteyenlerin sayıca fazla oluşu, meslek seçimine çoğunlukla bilinçsizce yaklaşıldığının göstergesidir (Razon,

1983). Öğrencilere bilinçli karar vermede destek olmak için kendilerini tanımlarına yardımcı olacak psikolojik ölçme araçları geliştirilmektedir.

Psikolojik ölçekler; genelde bir davranış örneğini analiz etmek için kullanılmaktadır (Cohen, Schneider, & Tobin, 2021). Özgüven'e (1994) göre psikolojik ölçme araçları, insanın özelliklerini tespit etmek için evrendeki dağılımını temsil edebildiği düşünülen, bir araya getirilmiş standart uyarıcılardır. Psikolojik ölçekler, maddeleri cevaplandırma için ayrılan zaman, uygulama şekli, içerik, puanlama gibi konularda tüm katılımcılar için aynı olması nedeniyle standartlaştırılmış ölçme aracı olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla psikolojik ölçeklerden alınan puanların kişiden kişiye değişmesinin, ölçeğin ölçtüğü özelliğin kişilerde farklı miktarda olmasından kaynaklandığı sonucuna varılabilmektedir (Öner, 2006).

Ölçme araçları bireyleri tanıma, birbirleri arasındaki farkları belirleme gibi temel amaçlar dışında seçme, sınıflama, uygulanan yöntemin etkisini belirleme, ortaya atılan hipotezleri kontrol etme, teşhis ve yordama amaçlarıyla da kullanılmaktadır (Cronbach, 1984). Psikolojik ölçme araçları ölçülen özellik ve ölçme amacına göre başarı testi, yetenek testi, kişilik envanteri, ilgi envanteri ve tutum ölçeği olmak üzere beş çeşittir (Özgüven, 1994). Başarı ve yetenek testleri gibi güç testleri bireydeki maksimum performansı ortaya çıkarmayı amaçlarken tipik davranış ölçekleri olan kişilik envanteri, ilgi envanteri ve tutum ölçeği var olan durumu betimlemeyi amaçlamaktadır (Öner, 2006). Bu araştırma öğrencilerin meslek seçiminde etkili olan lisede alan seçimi sırasında hangi alana ne kadar ilgi duyduklarını tespit edecek bir psikolojik ölçeğin geliştirilmesi üzerinde durduğundan burada envanter, ölçme aracını geliştirme ve aşamaları, ilgi kavramı, ilgilerin gelişimi ve kariyer yönelimi, lisede alan seçimi, ilgi envanteri gibi konular ele alınmakta ve ilgili araştırmalara değinilmektedir.

Envanter

Bireyi daha yakından tanımak için geliştirilen, self-report olarak da bilinen öz bildirim ölçme araçlarının temel amacı katılımcının ölçme aracını oluşturan uyarıcılara vermiş olduğu tepkilerden yola çıkarak katılımcı hakkında daha fazla bilgi edinmektir. Genellikle “envanter” olarak adlandırılan bu tür ölçme araçları, öz tanımlamaları elde etmek için kullanılmaktadır (Cronbach, 1984).

Envanter: kişisel görüşler, ilgi alanları, tutumlar, tercihler, kişilik özellikleri, güdüler veya durumlara ve sorunlara verilen tipik tepkiler hakkında bilgi toplayan bir

ölçme aracı veya kontrol listesi olarak tanımlanmaktadır (APA, 2014). Puanların birleştirilmesinin anlamlı olmayan özelliklerin belirlenmesi istendiğinde, her özellik ayrı ayrı incelenerek birey hakkında bilgi sağlanmalıdır. Bu şekilde, alt ölçeklerin birbirinden bağımsız olan ölçme araçlarına envanter denilmektedir (Erkuş, 2010). Envanterlerin amacı, bireylerin profillerini ortaya çıkarmaktır. Envanter sayesinde, kişinin belirli bir özelliği açısından sahip olduğu düzeyi, uyarıcılara verdiği tepkiler aracılığıyla tespit edilmektedir. Bir envanter birden fazla boyuta sahipse, her bir alt boyut ayrı bir ölçek olarak adlandırılabilir. Bu kapsamda, kullanılan her bir ölçek, envanteri oluşturan diğer ölçeklerden bağımsız olarak puanlanmakta ve değerlendirilmektedir.

Envanter aracılığıyla kişi hakkında bilgi edinme sırasında, katılımcılarının dürüstçe yanıt vermesi önemlidir (Cronbach, 1984). Çünkü dürüst ve içten verilmeyen tepkiler hatalı sonuçlar doğurabilmektedir. Crocker ve Algina'ya (1986) göre bir ölçme işleminden elde edilen sonuçlar ne kadar az hata içeriyorsa o kadar güvenilir. Görüldüğü üzere katılımcıların gerçeği yansıtmayan yanıtları envanterin güvenilirliğini ve geçerliğini olumsuz etkilemektedir. İyi bir ölçme aracının geliştirilmesi için izlenmesi gereken aşamalar ve dikkat edilmesi gereken diğer noktalar ise takip eden bölümde ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

Ölçme Aracı Geliştirme ve Aşamaları

Ölçme aracı geliştirme; bireylerin bilgi, beceri, yetenek, tutum gibi özelliklerini ortaya çıkaracak olan maddelerin ya da görevlerin bir arada olduğu ölçme aracı geliştirme ve uygulama sürecidir (APA, 2014). Bireyi oluşturan zekâ, kişilik, tutum, başarı ve birçok psikolojik yapının da olgu olduğu ve ölçülebileceği düşüncesi zamanla yaygınlaşıp bu alanda çalışmalar arttıkça psikolojik özellikleri ölçebilen ölçme araçları geliştirilmiştir (Erkuş, 2003). Ölçme araçlarının doğru şekilde geliştirilmesi, sonuçların geçerliği ve güvenilirliği açısından önemlidir.

Eğitsel ve psikolojik ölçme araçları geliştirme sürecine ölçme aracının amaçları, hedef kullanıcı kitlesi, kullanım alanı gibi özelliklerin açıklamasıyla başlanmaktadır. Çünkü benzer yapıdaki ölçme araçları bile amaç, öngörülen kullanım alanı, kullanıcıların özellikleri gibi önemli noktalarda farklılık gösterebilmektedir. Bu farklılıklar hata oranı yüksek sonuçlar doğurabilmektedir (APA, 2014). Ancak her şeyden önce ölçeği geliştirmek isteyen araştırmacının, ölçmeyi amaçladığı niteliğe ilişkin kuramda var olan bilgilere hâkim olması gerekmektedir. Ayrıca ölçme aracını geliştirme aşamalarını ve sürecin kendisini de iyi bilmesi gerekmektedir (Seçer, 2015; Erkuş, 2019). Bireylerin çeşitli özelliklerini ölçmek için kullanılan araçların geliştirilme aşamaları aşağıdaki gibidir.

Ölçme Aracının Amacının Belirlenmesi. İlk aşamada ölçeğin hangi neden ve amaçlarla geliştirileceğine karar verilmelidir (Erkuş, 2019). Öncelikle bir gereksinim olmalıdır (Baykul, 2021). Araştırılmak istenen konuyla ilgili alanyazında geçerli ve güvenilir bir ölçeğin bulunmaması veya var olan ölçme araçlarının yeterince geçerli, güvenilir ve güncel olmaması gibi sebepler bu gereksinimleri doğurabilmektedir. Önemli olan gerçekten gerekli ve kullanışlı bir ölçeğin geliştirilmesidir. Çünkü ölçme aracının kullanışlı olmaması, yüksek geçerlik ve güvenirlik oranlarına rağmen bilimsel literatüre katkı sağlamadığı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla ölçeğin geliştirileceği ihtiyacın ve gelecekte kullanılacağı alanın net bir şekilde belirlenmesi önemlidir.

Ölçülecek Özelliklerin Saptanması. Belirlenen amaca ulaşmak için hangi özelliklerin yoklanacağına karar verme aşamasıdır. Ölçeğin amacının saptanması basamağında belirlenen amaç bu özelliklerin genel çerçevesidir. Burada ise amacı oluşturan genel özellikler kategorize edilmeli, kesinleştirilmeli ve alt boyutlara ayrılarak bu özellikler sınırlandırılmalı ve somutlaştırılmalıdır (Baykul, 2021). Diğer bir ifadeyle ölçeğin kapsadığı özellikler amaca uygun, mantıklı bir şekilde düzenlenmelidir.

Maddelerin Yazılması. Madde yazılmasında dikkat edilmesi gereken birçok husus bulunmaktadır. Genel hatlarıyla açıklamak gerekirse öncelikle kullanılacak soru türleri yoklanacak davranışa uygun olmalıdır (Baykul, 2021). Dolayısıyla ölçülmek istenen değişkeni ortaya çıkaracak türden maddeler kullanılmalıdır (Göçer, 2018). Örneğin matematik dersinden problem çözme becerisini ölçmeyi amaçlayan bir testte maddeler, okuduğunu anlamayı ya da tarihî konularda bilgi sahibi olmayı gerektiren türden olmamalıdır. Problem çözme becerisine sahip olan her öğrenci bu maddelerde isteneni bulabilmelidir. Bir diğer örnek olarak matematik dersine karşı olan tutumu ölçmeyi amaçlayan envanteri geliştirirken envanterde yer alan maddelerinde sadece amaca uygun olan yapının ölçülüyor olduğuna dikkat edilmeli, araya herhangi başka bir derse yönelik ya da öğretmene karşı olan tutumu ölçen maddeler karışmamalıdır.

Maddeler, ölçmek istenilen düzeye, konuya ve kapsama uygun olarak yazılmalıdır (Baykul, 2021). Farklı madde türleri bulunmaktadır. Her araştırmacı ölçeceği yapıya uygun madde türünü seçmelidir (Erkuş, 2019). Geliştirilen ölçme aracı bir başarı testiye anlama düzeyindeki kazanıma dair yazılan maddeyi çözen öğrencinin çözümleme veya

diğer üst basamak düzeylerindeki bilgi ve beceriye sahip olmasını gerektirmemelidir. Ayrıca alt konulara göre yazılan maddelerin sayısı, önceden belirlenmiş ağırlıklara uygun olmalıdır (Baykul, 2021). Buradaki temel mantık, daha kapsamlı konular için daha fazla madde yazılmasıdır. Ölçme aracını geliştirme sürecinde maddelerin kapsayıcılığı ve uygunluğu, dikkatle değerlendirilmelidir.

Madde Redaksiyonu. Maddeler yazıldıktan sonra her bir maddenin önceden belirlenmiş ağırlık ve kapsamlara uyup uymadığı kontrol edilmelidir. Ardından maddelerin Türkçenin kurallarına uygun, açık ve net yazılması, teknik açıdan kusurlu olmaması, uygulanacak grubun gelişimine uygun olması gibi unsurlar kontrol edilmelidir. Ayrıca her bir maddenin bilimsel açıdan yanlış bilgi taşımaması konusunda da kontroller yapılmalıdır (Baykul, 2021). İşte tüm bu düzenlemelerin yapıldığı aşama madde redaksiyonu aşamasıdır.

Bu aşamada uzman görüşüne başvurmak da son derece etkili olacaktır. Burada her alanın uzmanına maddeler gösterilmeli, mümkünse birden fazla uzman tarafından kontrol edilmesi sağlanmalı, eleştiri ve önerileri sunmaları istenmelidir. Maddelere dair getirilen eleştiri ve önermeleri göz önünde bulundurarak gerek duyulan düzenlemeler yapılmalıdır (Baykul, 2021). Örnek olarak dördüncü sınıf düzeyindeki öğrencilere yönelik bir matematik başarı testi geliştirildiğinde ölçme aracında yer alan maddelerin öğrencinin yaşına ve düzeyine uygun olup olmadığını kontrol etmek için sınıf öğretmenleri ve eğitim psikologlarına başvurulmalıdır. Ayrıca maddelerin Türkçeye uygunluğunu sağlamak amacıyla Türk dili ve edebiyatı uzmanlarından, kapsam geçerliğine dair yorumlar için ise ölçme ve değerlendirme uzmanlarından görüş alınmalıdır.

Deneme Formu. Düzenlenmiş maddelerin güvenilirlik ve geçerlik çalışmalarına dair istatistiksel hesaplamaların yapılabilmesi için bu maddelerden oluşan deneme formunun potansiyel gruba uygulanması gerekmektedir. Bu aşamada redaksiyondan geçen maddelerden bir deneme formu oluşturulması, deneme grubunun seçilmesi ve uygulamanın yapılması işlemleri gerçekleştirilir (Baykul, 2021). Deneme grubunun, esas ölçeğin uygulanacağı grup ile benzer özellikleri taşıması gerekir. Çünkü madde istatistiklerinin hesaplanmasında gruba bağlılık gibi önemli bir şart vardır. Bir diğer nüans, bu deneme grubunun denenen özellik açısından mümkün olduğunca normal dağılım göstermesidir. Çünkü çoğu istatistik hesaplamasının ilk koşulu normale yakın

dağılım göstermesidir (Baykul, 2021). Deneme formunda yönerge ve dikkatle yerleştirilmiş maddeler bulunur.

Deneme Formunun Uygulanması. Deneme uygulaması sırasında katılımcıların gerçek uygulamadaymış gibi davranmaları önemlidir. Aksi takdirde istatistik hesaplamalarının sonuçlarında hata oranı yükselebilmekte ve araştırmacıyı yanıltabilmektedir. Deneme uygulamasının bir test olması durumunda, katılımcıların maddeleri cevaplarken bilgilerini kullanmaları sağlanmalıdır. Bunun için katılımcıların motivasyonlarını yüksek tutmak gerekmektedir. Denemenin amacını açıklamak, katılımcıların motive olmalarını sağlayarak yanılma payını azaltabilmektedir. Deneme sürecinde öğrencilerin ölçeği çözmek için harcadıkları süre kaydedilmeli, ortalamaları alınmalı ve gerçek ölçme aracındaki soru sayısına oranlanarak esas uygulamanın süresi belirlenmelidir (Baykul, 2021). Deneme grubunu oluşturacak katılımcı sayısına da dikkat edilmelidir. Belirli bir sayı olmamakla birlikte 100 ile 300 arasında katılımcının olması genellikle yeterli kabul edilmektedir (Baykul, 2021). Ayrıca madde analizinde kullanılacak yöntemin gereksinimleri göz önünde bulundurularak bu analizler için yeterli katılımcı sayısı belirlenmelidir.

Deneme Uygulaması Sonuçlarının Puanlanması, Madde Analizi ve Madde Seçimi. Madde analizi, oluşturulacak nihai testte yer alacak maddeleri seçebilmek için yapılmalıdır. Bu durumda yalnızca amaca uygun işleyen maddeler tespit edilmelidir (Baykul, 2021). Geliştirilen ölçme aracının test olması durumunda maddelerin maksimum güçlük düzeyini belirlemek veya bunlar çoktan seçmeli maddeler ise onların çeldiricilerinin çalışma gücünü tespit etmek için yapılmalıdır (Erkuş, 2003). Klasik test kuramında önemli yere sahip olan maddelerin ayırt edici gücünü tespit etmek için de analizler yapılmaktadır. Diğer yandan tüm bu madde analizleri sonucunda nihai testte bulunacak olan maddelere ile yanıtlanma süresine karar verilmesi ve yönergedeki eksiklerin giderilmesi için yapılmaktadır (Erkuş, 2003).

Tekrar Deneme Uygulamasının Yapılması. Analiz sonuçlarına göre alt faktörlü bir yapı mevcutsa ve faktörleri oluşturan maddeler yeterli varyansı açıklamıyorsa veya iç tutarlılık düşükse gerekli müdahalelerin yapılması ve tekrar deneme uygulamasının

gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu işlem, ölçme aracı doyumlu hâle gelene kadar devam etmelidir (Erkuş, 2019).

Nihai Ölçeğin İstatistiklerinin Kestirilmesi. Madde istatistiklerinden yola çıkarak nihai ölçeğin istatistikleri hakkında çıkarımlar yapılmaktadır (Baykul, 2021). Güvenirlik ve geçerlik katsayıları hesaplanabilmektedir. Bu ölçeğin maksimum performansı ölçen bir test olması durumunda, testin ortalama güçlüğü, madde güçlük ve ayırtıcılık gücü indeksleri istatistik yollarla belirlenebilmektedir. Madde istatistikleri, ölçme araçlarındaki maddelerin niteliklerini belirlemek için gerekmektedir (Erkuş, 2019). Oluşturulan ölçme aracında amaca uygun olmadığına karar verilen maddeler ya düzeltilmeli ya da ölçme aracından kaldırılmalıdır.

Genel olarak ölçme aracını geliştirme sürecinin tüm aşamalarını başarıyla gerçekleştirebilmek için alanda yeterli bilgiye sahip olunması, motivasyonun yüksek tutulması ve ölçeğin her aşamasına özen gösterilmesi gerekmektedir. Ölçme aracını geliştirme standartlarına uygun olarak çalışılmadığı takdirde, emekler sonuçsuz kalabilmekte ve ölçme aracı geçerli ve güvenilir olmamaktadır. Bu durumda, ölçme aracı kullanılsa bile hatalı ölçümler ve sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Bu tür hatalı sonuçlara dayalı değerlendirme ve çıkarımlar yanıltıcı olabilmektedir.

İlgi envanteri geliştirilmesi konulu bu araştırmada, öncelikle ilgi kavramına açıklık getirilmesi gereklidir. İlerleyen bölümlerde, ilgi kavramı, ilgilerin gelişimi ve kariyer yönelimi konuları detaylı olarak açıklanmaktadır.

İlgi Kavramı

Günümüzde farklı alanlarda kullanılan “ilgi” kavramının tek ve ortak tanımı bulunmamaktadır. Bu araştırmada “ilgi” kavramının psikolojide kullanılan anlamı üzerinde durulmaktadır. Psikolojide ilgi, herhangi bir eylemin kişi tarafından özellikle önemli olarak hissedilen gerçek nedeni, öznenin eylemine karşı olumlu değerlendirici tutumu, bilişsel ihtiyacın özel bir tezahürü biçimi gibi ifadelerle açıklanmaktadır (Krieger, 2017). Thorndike ve Hagen (1969), ilginin belirli etkinlikleri arama ve onlara katılma eğilimi olduğunu savunmaktadır. Bunlardan yola çıkarak bireyin ilgi duyduğu alanda çalışmaları sürdürdüğü sürece mutlu, pozitif duygular beslediği, daha çok motive

olduğu ve yeni bilgiler edindikçe bilişsel açıdan tatmin olduğu sonucuna varılabilmektedir.

Özgüven'e (2011) göre ilgi, bireyde hiçbir zorlama olmaksızın kendiliğinden ortaya çıkan, enerjisini yoğunlaştırabildiği, yaparken zevk aldığı faaliyetlerdir. Bunların yanı sıra Özoğlu (1977) bazı psikologların ilgiyi açıklarken ihtiyacı karşılama, ilgi duyulan nesne ya da canlıya bağlanma gibi özelliklerin yanında, hoşlanma ya da hoşlanmama duygusunun da ilgi alanlarının şekillenmesinde önemli bir kriter olduğunu belirttiğine değinmektedir. Dolayısıyla bir alan ya da olay karşısında hoşlanma tepkisi sergilendiğinde o olay ya da alana ilgi duyulduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

Ayupova'ya (2020) göre ilgi, bireyin bir şeyi çekici bulması, öğrenme ihtiyacının sebeplerinden biri ve insan faaliyetlerinin ana uyarıcısıdır. Diğer ifadeyle bir şeye özellikle dikkatini verme, onun hakkında daha fazla bilgi edinme isteği duyma, eylem sırasında zevk alma gibi durumlar ilgiyi açıklayabilen özelliklerdendir (Bugoslavskaya, & Rybas, 2019; Podberyozkina, 2017).

Çoğu zaman ilgi denince akla istek kavramı gelmektedir. İlgi, istekle yakından ilişkili olsa da ikisi arasında farklı kavramlardır. İstek daha çok ihtiyaçtan doğar ve bir şeye bir anlamda sahip olma arzusudur. İlgi ise bir şeyi daha yakından tanıma, inceleme ve dikkatini verme arzusunu içermektedir. İlgi, belirli bir konudaki düşüncelerinin yönlendirilmesinden veya yoğunlaşmasından oluşan bir kişinin eğilimi veya yönelimidir (Rubinstein, 2002).

Kişiliğin yöneliminin bir tezahürü olan ilgi, bilinçli önemi ve duygusal çekiciliği nedeniyle işleyen bir güdüdür. Duygusal açıdan etkileyici olmayan hiçbir yönelim ilgi uyandırmamaktadır. Böyle bir durumda kişiyi, eylemi yapmak için tetikleyen şey onun sorumlulukları, görevleri, ihtiyaçları olabilmekte ancak ilgisi olamamaktadır (Rubinstein, 2002).

Anastasi'ye (1982) göre ilgi, başarı ve yetenekle doğrudan ilişkili değildir. Birey, ilgi duyduğu ama yetenekli olmadığı alanla veya yetenekli olduğu ama ilgi duymadığı alanla uğraşabilmektedir (Murphy, & Davidshofer, 2005; Özgüven, 2011). Bireyin bir alana ilgi duyması onun o alanda yetenekli olduğu, başarılı olacağı ya da bu alanın onun ihtiyaçlarını giderebileceği anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla ilgi, bireyi hayatında maddi ve manevi açıdan doyurmak için yeterli değildir. Sayısal alana ilgisi olan öğrencinin bu alanda yetenekli olduğu ya da başarılı olacağı anlamına gelmemektedir. Matematiğe ilgi duyan öğrencinin, bu alanda ilerlemesi durumunda ilerde iyi bir matematikçi olacağının garantisi de verilmemektedir.

Bireyin ilgi duyduğu alanda yoğunlaşması hâlinde, bu alanı daha yakından tanınmasından, daha iyi öğrenmesinden kaynaklanan doyum ve zevk, başarısız olunduğunda hissedilen üzüntü, başarısızlıkların üstesinden gelmek için güçlü irade ortaya koyma gibi duygu değişimleri yaşanabilmektedir (Malay, 2015).

Podberyozkina'ya (2017) göre ilgi, doğuştan gelen bir yeti değildir. Bireyin hayatı boyunca sosyal çevresinden etkilenmesiyle ve yeni alanları tanınmasıyla şekillenmektedir. Bunların yanında birey, birkaç farklı alana birden ilgi duyabilmekte ya da tek bir alanda ilgisini yoğunlaştırabilmektedir (Rubinstein, 2002). Bireyin büyüdükçe, sosyalleştikçe, çevreyi tanıdıkça yeni alanlar keşfedeceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla onun ilgisi zamanla azalabilmekte, farklı bir alana kayabilmekte ya da aynı alanda kristalleşebilmektedir. Bu nedenle, öğrencilerin ilgi alanlarını düzenli aralıklarla değerlendirmek ve güncel tercihlerine uygun yönlendirmeler yapmak önem taşımaktadır. Bireylerin kendilerini ve ilgi alanlarını daha iyi tanımalarını sağlamak amacıyla ilgi envanterleri geliştirilmektedir.

İlgi Envanteri

İlgi duyulan alanlarda çalışmanın, bireylerin üretkenlik ve motivasyon düzeylerini artırdığı yaygın olarak kabul edilmektedir. Potansiyel çalışanların ilgi alanlarını keşfetmek, yalnızca bireyler için değil aynı zamanda işverenler için de önemli faydalar sağlamaktadır. Çalışanların ilgi duydukları görevlerde yer almaları hem iş tatminini hem de genel verimliliği artırma potansiyeline sahiptir. Bu durum, işverenler için iş performansını ve kurumsal başarıyı artırabilmektedir (Cohen, & Swerdlik, 2010). Dolayısıyla işe alım süreçlerinde adayların ilgi alanlarını belirlemek ve bu doğrultuda görevlendirmeler yapmak, kurumsal başarıya katkıda bulunabilmektedir.

İlgileri tespit etme konusuna bilimsel yaklaşarak 1927'de bireylerin kendilerini tanımalarına yarayan “Strong Vocational Interest Blank” adında ilk ilgi envanterini geliştiren ve sonrasında bu envanteri 16 defa revize eden E. K. Strong'un ardından farklı ilgi envanterleri geliştirilmiştir ve envanterlerin kullanımı yaygınlaşmıştır (Prince, & Heiser, 2000; St Clements University, 2014).

Bireyin farklı düşünebildiği yeni meslekleri tanınması, kariyer seçeneklerini genişletebilmesi için faydalıdır. O dönemde geliştirilen ilgi envanterleri önemli bir yenilik olarak görülse de envanteri oluşturan maddelerin cinsiyet ayrımcılığını barındırdığına dair eleştirilmiştir. Bu konudaki tartışmalar sürdürülünce de Strong başta kadın-erkek

olarak iki ayrı ölçek hâlinde geliştirdiği ilgi envanterini tek bir ölçekte birleştirmiştir (Anastasi, 1982).

Kişi hakkında en çok bilgi sahibi olan yine kişinin kendisidir. Bu nedenle çoğu durumda insan hakkında bilgi edinmek istendiğinde kendisine sorulmasının yeterli olduğu düşünülebilmektedir. Ancak yapılan erken araştırmalar sonucunda insanların büyük çoğunun kendi ilgi alanlarından haberdar olmadığı ya da ilgi alanlarını doğru bir şekilde ifade edemediği görülmüştür (Murphy, & Davidshofer, 2005). Genellikle bireyler kendileri hakkında kısıtlı bir farkındalığa sahiptirler. Bazı durumlarda insanlar kendi özelliklerinden ziyade başkalarının özelliklerini daha iyi fark edebilmektedirler (Rybnikov, 1922).

İnsanların bir alana ilgi duyup duymadığını anlayabilmeleri için o alanı çok iyi tanımaları gerekmektedir. Örneğin öğretmenlik mesleğine ilgisinin olup olmadığını anlamak isteyen bir kişinin öncelikle bu mesleğin neleri kapsadığını çok iyi bilmesi gerekmektedir. Kişiler, sınırlı sayıda meslek hakkında derinlemesine bilgiye ulaşabilmekte ve bu araştırma süreci oldukça uzun zaman alabilmektedir. Ayrıca herkesin hoşlanma ve ilgi duyma anlayışının birbirinden farklı olduğu da unutulmamalıdır (Thorndike, & Hagen, 1969). Bu sebeplerden dolayı insanlara sorulan “Hangi alana daha çok ilgi duyuyorsun?” sorusuna verecekleri cevapların genellenebilir, güvenilir ve geçerli olduğunu savunmak doğru değildir.

Güvenilir ve geçerli sonuçları alabilmek ve yukarıda ifade edilen problemleri ortadan kaldırmak için insanların ilgilerini ortaya çıkarmaya yardımcı olan ilgi envanterleri geliştirilmektedir. Holland’a (1966) göre ölçme araçları, genellikle meslek tercihlerinin kişilik özelliklerini yansıttığı varsayımıyla geliştirilmektedir. Meslekler, bir dizi izole iş fonksiyonu veya beceriden ziyade bir yaşam tarzını ve çevreyi temsil etmektedir. Örneğin, marangoz olarak çalışmak sadece alet kullanmak değil, aynı zamanda belirli bir statüye sahip olmak, toplumsal bir rol üstlenmek ve özel bir yaşam biçimini benimsemek anlamına gelmektedir (Holland, 1966).

Meslek seçimi, kişinin motivasyonunu, meslek hakkındaki bilgisini, kendini anlama düzeyini ve yeteneklerini yansıtmaktadır. Kısacası, madde yanıtları sınırlı ama faydalı ifadeler veya kişilik yansımaları olarak değerlendirilebilmektedir (Holland, 1966). Bu ölçme araçlarının diğer faydalarının yanında bunlardan alınan puanların bir profesyonel tarafından yorumlanıp kişiye açıklanması da önemli bir hizmettir (Murphy, & Davidshofer, 2005).

İlgi envanterlerinden yararlanmak, bireylerin kariyer planlamalarının yanı sıra hayatlarını şekillendiren diğer önemli seçimleri de daha bilinçli bir şekilde yapmalarına ve kişisel gelişimlerini daha etkin bir şekilde yönlendirmelerine yardımcı olmaktadır. Türkiye’deki eğitim sisteminde, öğrenciler kariyer planlamalarına lisedeki alan seçimiyle başlamaktadır. Bu kritik seçim, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun bir eğitim ve kariyer yolu izlemelerinde belirleyici bir rol oynamaktadır.

Lisede Alan Seçimi

Meslek, sosyal ilişkilerde gereksinimi duyulan tarihsel olarak gelişmiş faaliyet biçimidir. Toplumu oluşturan her birey, toplumsal iş bölümü ilkesine uymak zorunda olduğundan mutlaka meslek seçimi sorunuyla karşı karşıya kalmaktadır (Rybnikov, 1922). Toplumsal iş bölümü, gereksinimlerin karşılanması yanı sıra kişisel tatmin ve toplumsal uyumu da sağlamaktadır. Dolayısıyla meslek seçimi, bireyin kendini gerçekleştirme sürecinin temel parçasıdır, ayrıca bireysel ve toplumsal refah açısından da önemlidir.

Bugün bireylere mesleki eğitim fırsatı sunan çeşitli öğretim kurumları mevcuttur. Üniversiteler, fakülteler, enstitüler, yüksekokullar ve meslek yüksekokulları gibi tüm kurumlar yükseköğretim kapsamında değerlendirilmektedir. Yükseköğretim, millî eğitim sistemi içerisinde, ortaöğretim üzerine kurulu ve en az dört yarıyılı kapsayan tüm eğitim ve öğretim kademelerini ifade etmektedir (Yükseköğretim Kanunu, 1981).

Türkiye’de yükseköğretim kurumlarına yerleştirme süreci, Yükseköğretim Kurulunun belirlediği kriterlere ve merkezî sınav sistemine dayanmaktadır. Bu süreçte, adayların lise son sınıf başarı notları 250 ile 500 arasında bir ölçeğe dönüştürülerek değerlendirilmektedir (Yükseköğretim Kanunu, 1981). Özellikle önde gelen yükseköğretim kurumlarına girmek isteyen öğrenciler arasındaki rekabet her geçen gün artmaktadır. Sayıca fazla olan adaylar arasında en nitelikli ve başarılı olanları seçebilmek için her yıl düzenlenen yükseköğretime giriş sınavlarının türleri ve isimleri dönem dönem değişse de hepsi özünde öğrencilerin ortaöğretim düzeyindeki bilgilerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Öğrenciler, bu sınavlar sonucunda yabancı dil, eşit ağırlık, sayısal ve sözel alan olmak üzere dört alandan puanlar almakta ve puan alınan alanla ilgili mesleği seçebilmektedirler.

Türkiye’de sosyal bilimler lisesi, fen lisesi, meslek lisesi, güzel sanatlar lisesi gibi belli bir alana yönlendirilmiş olan liseler dışındaki tüm liselerde eğitim gören öğrenciler,

10. sınıfın sonunda, alan seçimini yapmaktadırlar. Bu alanlar, üniversiteye giriş sınavının puan türleri gibi sözel, eşit ağırlık, sayısal ve yabancı dil olmak üzere dört tanedir. Mevzuatta bu uygulama seçmeli ders seçimi olarak görülmektedir (Yılmaz vd., 2020). Öğrenciler, bu seçimleriyle gelecekteki meslekler için temel atmış olmaktadır.

Seçmeli dersler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve hedeflerine göre çeşitli programlarda ilerlemelerini, kişisel yeteneklerini geliştirmelerini ve belirli alanlarda derinleşmelerini sağlayan derslerdir. Bu dersler, öğrencilerin kendi istek ve becerileri doğrultusunda eğitim almalarına olanak tanımaktadır (MEB, 2015). Meslekler de kendi içlerinde icraları sırasında ihtiyaç duyulan ağırlıklı özellikleri barındıran sayısal, sözel, eşit ağırlık ya da yabancı dil alt alanlarından en uygun olana göre ayrılmaktadır. Mevcut sınav sistemi, adayları belirli bir puan türüne yönlendirdiği için öğrencilerin 10. sınıfta seçmeli dersler aracılığıyla yaptıkları alan tercihi önemlidir. Bu süreç, öğrencilerin gelecekteki akademik ve kariyer hedeflerini şekillendirmede kritik bir rol oynamaktadır (Yılmaz vd., 2020).

Yükseköğretime geçiş sınavında sayısal puanla girilebilecek meslekler arasında acil yardım ve afet yönetimi, mühendislikler, moleküler biyoloji ve genetik, tıp, veterinerlik, uçak elektrik-elektronik, dil ve konuşma terapisi gibi sağlık, mühendislik ve sayısal derslerle ilişkilendirilmiş meslekler bulunmaktadır. Sözel puanla girilebilecek mesleklerde alanın temel dersleriyle ilgili olan coğrafya, edebiyat öğretmenliği gibi mesleklerin yanında gastronomi ve mutfak sanatları, görsel sanatlar, halkla ilişkiler, gazetecilik, radyo-televizyon ve sinema gibi ön planda dil ve konuşma becerilerinin olduğu meslekler yer almaktadır. Eşit ağırlık puanıyla aile ve tüketici bilimleri, bankacılık, havacılık yönetimi, hukuk, sınıf öğretmenliği, felsefe, moda ve tekstil tasarımı, işletmecilik, pazarlama gibi hem sayısal hem sözel yeteneklerin ağırlıklı olarak kullanıldığı birçok meslek bulunmaktadır. Çeviribilimi, çeşitli diller ve edebiyatları, mütercim tercümanlık, sinoloji gibi meslekleri tercih eden öğrenciler ise üniversiteyi yabancı dil puanıyla kazanabilmektedirler. Mesleklerin kazanılabileceği puan türüne dair bilgilere Yükseköğretim Kurulunun resmî sayfasından erişilebilmektedir (<https://yokatlas.yok.gov.tr/tercih-sihirbazi-t4.php>).

Üniversite giriş sınavlarında öğrenciler bu dört alandan hangisinde yönelmişse o alandan aldığı puana uygun mesleği ve eğitim göreceği üniversiteyi kazanma şansı artmaktadır. Görüldüğü üzere 10. sınıfı tamamlamış öğrencilerin hayatlarını şekillendiren kararı doğru vermeleri önemlidir.

Ortaokul ve lise, öğrencinin gelecekteki mesleki tercihini belirlemeye yardımcı olan sürekli eğitimin temel basamağıdır ve öğrenciyi üniversitedeki ileri eğitime hazırlamaktadır. Bu dönemlerde bireylerin kariyer hedeflerini belirleme sürecine odaklanarak yapılacak araştırmalar, ileriki başarıları açısından kritik bir rol oynamaktadır (Larionova, Jafarova, & Semenov, 2022).

Lisede yapılan alan seçimi, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun bir eğitim yolu izlemelerini sağlayarak, onların gelecekteki kariyerlerinde daha tatmin edici ve başarılı olmalarına zemin hazırlamaktadır. Bu nedenle, ilgi envanterleri kullanılarak yapılan alan seçimleri, öğrencilerin potansiyellerini en iyi şekilde değerlendirmelerine ve bu süreçte daha bilinçli kararlar almalarına olanak tanımaktadır. Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini doğru bir şekilde tespit eden ve buna uygun yönlendirmeler sunan eğitim politikaları, bireylerin hem akademik hem de mesleki yaşamlarında daha başarılı olmalarını desteklemektedir. Bu bağlamda, ilgi envanterlerinin etkin bir şekilde kullanılması, öğrencilerin kariyer planlamalarında ve hayatlarını şekillendiren önemli kararlarda onlara rehberlik eden güçlü bir araç olarak değerlendirilmektedir.

İlgili Araştırmalar

Mesleki ilgileri başta olmak üzere insanların farklı alanlara olan ilgilerini ölçmek için dünyada ve Türkiye’de yıllardan beri birçok envanter geliştirilmekte ve kullanılmaktadır. Bu bölümde, araştırmacının amacına benzer hedeflere sahip çalışmalar ele alınmaktadır. Ayrıca bu araştırmaların veri toplama araçlarına, örneklem gruplarına ve sonuçlarına da yer verilmektedir.

Dünyada Yapılan Araştırmalar

Baggaley (1963), o dönemde kullanılan Strong ve Kuder ilgi envanterlerinin üniversiteye yeni girecek olan öğrenciler için iyi uyarlanmadığı düşüncesiyle çalışmasında üniversite birinci ve ikinci sınıf öğrencilerine ve lise son sınıf öğrencilerine danışmanlık hizmetini veren yordayıcı akademik ilgi envanterini geliştirmeyi amaçlamıştır. Güvenirlik katsayıları, fiziksel bilimler için 0,88, sağlık meslekleri için 0,85, davranış bilimleri için 0,90, ekonomi için 0,94, beşeri bilimler ve sosyal çalışmalar için 0,86, ilkökul eğitimi için 0,94 olarak bulunmuştur. Yüksek güvenirlik katsayıları ve diğer bulgular, 150 maddeden oluşan ilgi envanterinin tekrar uygulandığında benzer

sonuçlar verdiğini göstermektedir. Milwaukee Akademik İlgi Envanteri, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları sonucunda güvenilir ve geçerli ölçümler yapan bir envanter olarak kabul edilmiştir.

Nurcahyo, Azwar, Martani, & Kartowagiran (2019), Baggaley (1963) gibi lisede eğitim gören öğrenciler için mesleki ilgi envanterini geliştirmeyi hedeflemiştir. Ancak onların çalışması, özellikle Endonezyalı gençlere uygun ve Holland'ın teorik yapılarını temsil eden resimli bir ilgi envanteri geliştirme hedefiyle farklılık göstermektedir. Resimli Mesleki İlgi Envanterinin iç tutarlılık katsayıları, her ilgi türü için Cronbach Alfa kullanılarak belirlenmiş ve 0,60 ile 0,79 arasında değiştiği tespit edilmiştir. Envanterin genel olarak kabul edilebilir olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmanın bulguları, Resimli Mesleki İlgi Envanterinin Endonezyalı gençlerin mesleki ilgilerini değerlendirmede uygun ve yeterli bir araç olduğunu ortaya koymuştur. Maddelerin yüksek düzeyde ayırt edici olması, iç tutarlılık katsayılarının kabul edilebilir seviyelerde olması ve yapı geçerliğinin doğrulayıcı faktör analizi ile desteklenmesi, envanterin Holland'ın teorik yapılarını geçerli bir şekilde temsil ettiğini göstermektedir.

Stevens ve Olivarez (2005), Matematik İlgi Envanterini geliştirerek öğrencilerin matematikle ilgili bireysel ilgilerini ölçmeyi hedeflemişlerdir. Çalışmada 9-18 yaş arası toplam 724 çocuktan oluşan üç örneklemle çalışılmıştır. Örneklem Batı, Doğu ve Güney Teksas'taki devlet okullarında okuyan 4. ve 5. sınıf öğrencileri (170 ğrenci), 4. ve 8. sınıf öğrencileri (282 ğrenci) ve 8, 9. ve 10. sınıf öğrencilerinden (272 ğrenci) oluşmaktadır. Yapılan keşfedici faktör analizi sonucunda, üç ana faktör ortaya çıkarmıştır. Bu faktörler: duygu (emotion), bilgi (knowledge) ve değer (value) olarak nitelendirilmiştir. Matematik İlgi Envanterinin iç tutarlılık güvenirliği yüksek bulunmuş; 62 maddelik envanter için Cronbach Alfa katsayısı 0,87, 27 maddelik envanter için ise ikinci ve üçüncü örneklemlerde sırasıyla 0,94 ve 0,93 olduğu tespit edilmiştir. Matematik notları ile Matematik İlgi Envanterinin puanları arasında tüm örneklemler için anlamlı pozitif korelasyonlar bulunmuş, bu da matematiğe olan ilginin daha yüksek notlarla ilişkili olduğunu göstermiştir. Matematik İlgi Envanterin puanları ile yaş arasında negatif bir korelasyon bulunmuş, bu da çocuklar büyüdükçe matematiğe olan ilginin azaldığını göstermektedir. Matematik İlgi Envanterinin ğrencilerin matematiğe olan ilgilerini ölçmek için güvenilir ve geçerli bir araç olduğu sonucuna varılmıştır.

Lise ve niversite öğrencilerine danışmanlık yapması amacıyla geliştirilmiş bir diğer ilgi envanteri Inventario de Interesses Vocacionais (IIV)'dır. Bu envanter Ferreira ve Hood'un (1995) Hollanda Tipi Portekiz Mesleki İlgi Envanterinin Geliştirilmesi ve

Doğrulanması isimli çalışmasında ele alınmaktadır. 151'i lise, 371', üniversite olmak üzere toplamda 522 öğrenciden oluşan çalışma grubuna 174 maddelik ilgi envanteri uygulanmıştır. Altı faktörden oluşan bu envanterin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı: Gerçekçi (Realistic) 0,88, Araştırmacı (Investigative) 0,89, Sanatsal (Artistic) 0,92, Sosyal (Social) 0,88, Girişken (Enterprising) 0,92 ve Geleneksel (Conventional) 0,92 olarak bulunmuştur. Güvenirlik katsayılarının yüksek çıkması ve diğer bulgular geliştirilmiş ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Dan, Wei, & Zhao (2013) çalışmalarında Çinli K-12 öğrencilerinin tarihe olan ilgilerini ölçmek için "History Interest Inventory (Tarih İlgi Envanteri)" (HII) geliştirmeyi amaçlamıştır. Çalışmaya ilk olarak 7. sınıfta eğitim gören toplam 110 öğrenci katılmıştır. Yaklaşık bir yıl sonra 208 öğrenciye aynı envanter uygulanmıştır. Analizler sonucunda bilgi (knowledge), değer (value) ve olumlu duygu (positive feeling) isimli üç faktörlü bir yapı oluşmuştur. On beş maddelik ilgi envanterinin Cronbach Alfa güvenirlik katsayılarının 0,94 ile 0,78 arasında değiştiği tespit edilmiştir. Genel olarak ölçeğin güvenirlik düzeyinin kabul edilebilir seviyelerde olduğu ve farklı örneklemeler üzerinde tutarlılık gösterdiği sonucuna varılmıştır.

1920'lerin başında Edward K. Strong Jr., ilgi ölçümüne yönelik sistematik araştırmalar başlatarak 1928'de 420 maddelik Strong Vocational Interest Blank (SVIB) ölçme aracını yayımlamıştır. Başlangıçta sadece erkekler için tasarlanan bu envanter, 1935'te kadınlar için de uyarlanmıştır. 1960'ların ortalarında, cinsiyete özgü formlar üzerindeki endişeler nedeniyle birleşik bir form olan Strong-Campbell Interest Inventory (SCII) 1974'te yayımlanmıştır. SCII, 1985, 1994 ve 2004 yıllarında çağdaş kariyer ilgilerini yansıtacak şekilde revize edilmiştir (Cohen, & Swerdlik, 2010). Mesleğinde en az 30 yıl severek çalışanlardan oluşan grubun vermiş olduğu yanıtları ölçüt olarak belirleyen Strong, katılımcıların envanterden almış oldukları puanlarla karşılaştırıp yorumlamaktadır. Üniversite öğrencileri için geliştirilen Strong Mesleki İlgi Envanterinin test-tekrar test yöntemiyle bir ay arayla yapılan ölçmelerin güvenirlik katsayıları 0,90, dört yıl arayla yapılanın 0,60 civarında bulunmuştur (Özgüven, 2011). Strong, ölçeğinde araştırmacı (investigative), gerçekçi (realistic), geleneksel (conventional), sosyal (social), sanatsal (artistic) ve girişimci (enterprising) isimli altı alana ait puanlar belirlemeyi amaçlayan envanter geliştirmiştir (Prince, & Heiser, 2000).

Öğrencilere, ilgi duyulan alanları keşfetmeye yardımcı olmak için sıklıkla kullanılan Kuder Tercih Envanteri- Kişisel Formu, ABD'de G. Frederic Kuder tarafından geliştirilmiş olup ilk olarak 1948 yılında yayımlanmıştır (Koç, 1994). Kuder İlgi Envanteri

Meslekî Formu, hesap, bilimsel, sanat, mekanik, edebiyat, sosyal hizmet, müzik, büro işleri, ikna edici ve açık hava alanlarına duyulan ilgileri ölçen 500 maddeden oluşmaktadır. Her madde üç ifade içermektedir ve katılımcılar, kendilerine verilen ayrı cevap kağıdına bu üç ifadeden en çok ve en az hoşlandıklarını belirtmektedirler. Bu envanterin sonucunda toplanan puanlarla bir profil çıkarılmaktadır. Kısa sürede test-tekrar test yöntemiyle kontrol edilen güvenirlik katsayısı yaklaşık 0,90 olarak bulunmuştur (Özgüven, 2011). İlgi Alanları Formu, bireylerin meslekî ilgilerini; Kişisel Form ise çalışma tercihlerini ve sosyal ilişki tercihlerini belirlemektedir (Koç,1994). Görüldüğü üzere, Kuder İlgi Alanları Tercih Envanteri, bireylerin meslek seçimlerine rehberlik etme potansiyeline sahiptir. Bu envanter, danışmanların, meslek seçimi konusunda kararsız kalan danışanlarını daha etkili bir şekilde yönlendirmelerine yardımcı olabilmektedir.

Holland'ın 1970 yılında geliştirmiş olduğu Self-Directed Search (SDS) ölçeği, üç defa (1977, 1985, 1994) gözden geçirilmiş ve genişletilmiştir (Spokane, & Holland, 1995). Holland'ın geliştirmiş olduğu SDS, kariyer danışmanlığını modelleyen iki kitapçıktan oluşmaktadır. Değerlendirme Kitapçığı, bir kişinin altı ilgi alanına veya kişilik tipine benzerliğini tahmin etmekte, Meslek Sınıflandırma Kitapçığı (The Occupations Finder) ise meslekleri bu altı kategoriye göre düzenlemektedir (Spokane, & Holland, 1995). John Holland, çoğu insanın altı kişilik tipinden biri olarak kategorize edilebileceğini savunmuştur. Bu kişilik tipleri: sanatsal, girişimci, araştırmacı, sosyal, gerçekçi ve geleneksel olarak sıralanmaktadır. (Cohen, & Swerdlik, 2010). Sonuç olarak, katılımcı Değerlendirme Kitapçığını tamamladıktan sonra uyumlu meslekler için Meslek Sınıflandırma Kitapçığında arama yapabilmektedir. SDS'nin tüm formları bu iki kitapçık sistemini kullanmaktadır (Spokane, & Holland, 1995). Bu yaklaşım, katılımcıların kendi ilgi ve yeteneklerine uygun meslekleri belirlemelerine yardımcı olmakta, bireysel kariyer planlamasını daha sistematik ve erişilebilir hale getirmektedir. Özellikle bireylerin kendi başlarına uygulayabilmeleri ve yorumlayabilmeleri, SDS'yi esnek ve kullanışlı bir araç haline getirmektedir.

Dünyada geliştirilmiş ilgi envanterlerinin çoğu, yıllar öncesinden geliştirilmiştir. Güvenirlik ile geçerlilik açısından yüksek değerlere sahip olmalarına rağmen, özellikle alan seçimi sırasında ilgilerin belirlenmesi ihtiyacını tam olarak karşılamamaktadır. Bu çalışmalar, başlangıçta hedeflenen popülasyonlar için oldukça etkili olmuş ve önemli veriler sağlamış olsa da zaman içinde değişen ilgi alanları, meslekler ve eğitim sistemleri göz önüne alındığında güncellenmeleri gerekmektedir. Özellikle teknolojik ilerlemeler ve

toplumsal değişiklikler, bireylerin ilgi ve yeteneklerinde farklılıklar yaratmış, bu da ilgi envanterlerinin yeniden gözden geçirilmesini ve modernize edilmesini zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda, güncel araştırmalar ve yeni envanter geliştirme çalışmaları, mevcut yöntemlerin günümüz koşullarına daha uygun hale getirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Deniz (2008), lise öğrencilerine meslek seçiminde yardımcı olacak Mesleki İlgi e-Envanteri geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla 14 mesleki alana yönelik toplam 156 maddelik ilgi envanteri geliştirilmiştir. Çalışmaya 1373 lise öğrencisi katılmıştır. On dört alt ölçeklerin Cronbach α katsayılarının (birinci grupta 0,79-0,95 arasında, ikinci grupta 0,83- 0,95 arasında değerler alınmıştır) yüksek olduğu belirlenmiştir. Envanterin test-tekrar test güvenirliği için hesaplanan korelasyon değerlerinin 0,75 ile 0,95 arasında olduğu tespit edilmiştir (Ortanca= 0,89). Bu bulgular, envanterin birden fazla defa uygulanması durumunda benzer sonuçların çıktığını ve test-tekrar test güvenirliğinin yeterli olduğunu göstermektedir.

Otrar ve Canel (2015), Deniz’in (2008) geliştirdiği mesleki ilgi envanterinden yedi yıl sonra, 2013-2014 öğretim yılında eğitim gören, cinsiyete göre eşit dağılmış 479 lise öğrencisinden oluşan çalışma grubuyla içerik ve dil açısından daha güncel olan lisede eğitim gören öğrenciler için mesleki ilgi envanterini geliştirmeyi amaçlamışlardır. Bunun yanında Deniz’den farklı olarak 11 ilgi alanına yönelerek bu alanlar üzerinden 71 maddelik mesleki ilgi envanterini geliştirmişlerdir. Yapılan analizler sonucunda, envanteri oluşturan maddelerin, ölçtükleri özellikler açısından bireyleri yeterli düzeyde ayırt edebildiğini ve tüm maddelerin aynı yapı içinde olduğunu göstermektedir. Bilfen Mesleki İlgi Envanterinin, belirlenen 11 ilgi alanını ölçmek için yeterli özelliklere sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Atli ve Keldal (2017); Deniz (2008), Otrar ve Canel (2015) gibi lise öğrencileri için meslek seçiminde faydalı olacak envanter geliştirmeyi amaçlamışlardır. Holland’ın mesleki kişilik teorisinde ortaya attığı kişilik tiplerini temel alarak öğrencilerin mesleki kişilik tiplerini belirlemeye yarayacak güvenilir ve geçerli envanter geliştirmeye çalışmışlardır. Araştırmaya 650’si kadın, 479’u erkek olan 1129 lise öğrencisi katılmıştır. Analiz bulguları, mesleki kişilik tipleri ile benzer nitelikler taşıyan ilgi türleri arasında yüksek düzeyde pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuşlardır. Sonuç olarak

altı alt boyuttan (girişimci, araştırmacı, sosyal, sanatçı ve geleneksel) oluşan, 30 maddelik ve dokuzlu Likert derecelendirme biçiminde güvenilir ve geçerli bir Mesleki Kişilik Tipleri Envanteri geliştirilmiştir.

Holland'ın kişilik kuramını esas alarak mesleki ilgi envanterini geliştiren bir diğer araştırmacı Olcay Yılmaz'dır (2011). Yılmaz (2011); Atli ve Kendal'dan (2017) farklı olarak lise çağındaki öğrencilerden ziyade yetişkinlere hitap eden mesleki ilgi envanterini geliştirmiştir. Hedef aldığı evreni en iyi hitap ettiği düşüncesiyle bir kamu kuruluşunda en az üç yıl deneyimi olan, 19 farklı meslek okulunda çalışan yönetici, yardımcı yönetici ve liderden oluşan 2241 kişilik çalışma grubuyla araştırmasını yürütmüştür. Gerekli analizlerin sonuçları doğrultusunda, geliştirilen envanterin maddeleri ile ölçeklerinin ilişkilendirildiği modelin kabul edilebilir düzeyde uyum sağladığı ve doğrulandığı sonucuna varılmıştır. Envanterin genel Cronbach α katsayısı 0,903 olarak bulunmuştur. Her boyut için iç tutarlılık katsayıların 0,709 (Sosyal) ile 0,868 (Araştırmacı) arasında olduğu görülmüştür. Mesleki İlgi Envanteri'nin test-tekrar test güvenilirliğinin yeterli seviyede olduğunu da tespit edilmiştir. Bu bulgular, Mesleki İlgi Envanteri'nin yeterli tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir. Mesleki İlgi Envanteri ve Kendini Değerlendirme Envanteri boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Holland'ın Altıgen Modelini kullanarak Mesleki İlgi Envanteri boyutları arasındaki ilişkiler incelendiğinde, Türk kültüründe büyük ölçüde geçerli olduğu ortaya çıkmıştır. Sonuçlar doğrultusunda Hollan'ın kişilik tiplerine uyan, altı boyutlu, 60 maddelik güvenilir ve geçerli mesleki ilgi envanterin geliştirilmiş olduğu görülmüştür.

Bakan (2019), yüksek lisans tezinde derslere duyulan ilgileri belirlemeye yardımcı olacak Ders İlgi Bataryasını geliştirmeyi amaçlamıştır. Araştırmada, üstün yetenekli öğrencilerin ders ilgilerini belirlemek amacıyla “Özel Yetenekli Öğrencilere Yönelik Ders İlgi Bataryası”, demografik bilgileri toplamak için “Kişisel Bilgi Formu”, üstün yeteneklilerin eğitimi alanında çalışan branş öğretmenlerinden bilgi edinmek amacıyla “Öğretmen Bilgi Formu” ve öğrencilerin akademik benlik kavramını değerlendirmek için “Akademik Benlik Kavramı Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, Bilim ve Sanat Merkezlerinde öğrenim gören, 6- 8. sınıf düzeylerindeki 381 öğrenciden oluşmaktadır. Toplanan verilerle yapılan Açıklayıcı Faktör Analizi sonucunda toplam varyansın %67,59'unu açıklayan on faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Bu faktörler, ders isimlerine göre kimya, Türk dili ve edebiyatı, matematik, tarih, fizik, coğrafya, biyoloji, felsefe, İngilizce ve bilişim teknolojileri olarak adlandırılmıştır. Son

hâli her alt boyutta onar madde olmak üzere toplam 100 maddelik, güvenilir ve geçerli Özel Yetenekli Öğrencilere Yönelik Ders İlgi Bataryası geliştirilmiştir.

Bilen (2020), müzik alanına ve müzik eğitime yönelik müzik öğretmen adaylarındaki ilgiyi ölçen geçerli ve güvenilir bir ilgi envanterini geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu amacına yönelik geliştirmiş olduğu 11 maddelik beşli Likert tipi ölçeği 660 kişilik çalışma grubuna uygulamış ve gerekli analizler yapmıştır. Bulgulara göre üç faktörlü geçerlik ve güvenirlik bakımından kabul edilebilir bir yapı ortaya çıkmıştır.

Görüldüğü üzere kişilerin çeşitli konulara olan ilgilerini ölçmek için farklı yaşlara hitap eden birçok ilgi envanteri geliştirilmiş ya da hâlihazırda var olan envanterlerin güncelleri yapılmıştır. Konular incelendiğinde yoğunlukla mesleki ilgi veya belli başlı derslere olan ilgileri tespit eden ilgi envanterlerinin geliştirildiği görülmüştür. Bu araştırmanın konu aldığı lisede alan seçiminde kullanılabilecek güvenilir ve geçerli ilgi envanterine alanyazında rastlanılmamıştır. Ancak lisede yapılan alan seçiminin öğrencilerin gelecekteki mesleklerini seçmesi açısından önemi, bu seçimi etkileyen faktörler vb. konulara dikkat çeken ve bu konuları ele alan birçok araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalara temel bilgileriyle birlikte aşağıda yer verilmiştir.

Azar (2006), lise öğrencilerinin seçmiş oldukları alanlar ve ÖSS’den alınan puanlarla çoklu zekâ profilleri arasındaki ilişkiyi araştırmayı amaçladığı çalışmasında öğrencilerin lisede seçtikleri alanın baskın olan çoklu zekâ türleriyle uyumlu olmasının önemine değinmiştir. Çalışmasında Zonguldak’taki özel dershanelerde 2004 yılı ÖSS’ye hazırlanan 12. sınıf ve önceki senelerde liseden mezun olan toplam 200 öğrenciye Çoklu Zekâ Envanterini uygulayıp veri toplamıştır. Araştırmanın bulgularına göre Çoklu Zekâ Envanteri puanlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı, ancak seçilen alanlara göre anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca ÖSS puan türleri ile zekâ türleri arasında anlamlı ilişkiler belirlenmiştir.

Şengün (2013), yüksek lisans tezinde öğrencilerin lisede yapılan alan seçimi kararına etki eden faktörleri araştırmayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda Ankara’da üç farklı lisede öğrenim gören toplam 391 10. sınıf öğrencisine “Kişisel Bilgi Formu” ve geliştirmiş olduğu “Alan Seçimini Etkileyen Faktörler Ölçeği”ni uygulamıştır. Araştırmanın bulgularına göre alan seçimine etki eden faktörler cinsiyete göre farklılık göstermektedir: erkeklerde dışsal yönlendirmeler ve mesleki beklentiler, kızlarda ise mesleki uygunluk daha etkilidir. Ayrıca fen bilimlerini tercih eden öğrencilerin diğerlerine göre mesleki beklentilerini daha fazla dikkate aldıkları belirlenmiştir. Aile geliri açısından araştırıldığında, geliri 5000 TL ve üzeri olanların geliri 1501-3000 TL olanlara kıyasla

alan seçimi sırasında dışsal yönlendirmelerin etkisinde daha az kaldıkları tespit edilmiştir. Bunun yanında dışsal yönlendirmelerin etkisinde en çok kalan grubun orta SED'e ait öğrenciler olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Son olarak mesleki uygunluk ve mesleki beklentilerini ön planda tutup seçim yapan öğrencilerin diğerlerine kıyasla yapmış oldukları seçimlerden çok daha memnun kaldıkları görülmüştür. Şengün de Azar (2006) gibi bu dönemde alan seçiminin bilinçli yapılmasının önemine değinmiştir.

Ahmet Kumaş (2022), Şengün (2013) gibi alan seçimine etki eden faktörler üzerinde dursa da araştırmasını fen alanını seçen öğrenciler üzerinde yoğunlaştırmıştır. Fen alanını seçen öğrencilerin alan tercihlerine etki eden faktörleri, süreçteki zorlukları ve gelecek için beklentilerini tespit etmek için bir lisede öğrenim gören 266 öğrencinin oluşturduğu çalışma grubuna alan seçimi anketi ve yarı yapılandırılmış görüşme formunu uygulamıştır. Yapılan analizlerin bulgularına göre akademik not ortalaması düşük öğrencilerin dış yönlendirmelerden etkilenecek fen bilimleri alanı seçtikleri ortaya çıkmıştır. Aile gelir düzeyi düşük ve orta olan öğrencilerin mesleki beklentilerinin üst düzeyde olduğunu ve Şengün'ün (2013) araştırmasında rastladığı bulguya benzer olarak bu grupların dışsal yönlendirmelerden daha fazla etkilendiklerini tespit etmiştir. Bunların yanı sıra öğrencilerin yapmış oldukları bu tercih sonucunda maddi getiri, mesleki itibar ve kariyer beklentisine benzer geleceğe yönelik beklentilerinin oluştuğu da saptanmıştır. Gelecekte sorun yaşanmaması için de kişisel yetkinliklerin beklentileri destekleyecek düzeyde olması önemlidir. Sonuç olarak yine alan seçiminin bireyin geleceğini şekillendirdiği ve tüm yaşamını etkilediği için lisede alan seçimi sırasında öğrencilerin doğru tercihi yapmalarının kritik olduğunu vurgulamış ve ilkokuldan başlayarak öğrencilerin kendi yetenekleri doğrultusunda yönlendirilmeleri gerektiğine değinmiştir.

Aydın (2007), Türkiye'de lise öğrencilerinin alan seçiminde öğrencilerin kendi yeteneklerine göre ve gerçekçi şekilde tercih yapmadıklarını vurgulamaktadır. Yaptığı çalışmada öntest-sontest kontrol gruplu desen kullanarak grup rehberliğinin lise 1. sınıf öğrencilerinin alan seçimini yaparken gerçekçi davranmalarına etkisini araştırmayı amaçlamıştır. Bu amaçla lise 1. sınıfta öğrenim gören 40 öğrenciyle çalışmasını sürdürmüş ve öğrencilere Öğrenci Değerlendirme Ölçeğini uygulamıştır. Çalışma çıktılarına göre grup rehberliğine katılan öğrencilerin kendilerini daha gerçekçi algıladıkları sonucuna varılmıştır.

Lisede seçilen alanın öğrencilerin eğitim hayatlarını, ileride seçecekleri meslekleri, amaçları doğrultusunda uygun üniversite kazanabilme ihtimallerini, kısacası geleceklerini çok fazla etkilediği yukarıda ele alınan araştırmaların bulguları da

incelendiğinde net olarak anlaşılmaktadır. Öğrencilerin lise döneminde alan seçimi sırasında kendilerine en uygun olan tercihi yapmaları için okullarda birtakım çalışmaların yürütüldüğü bilirse de bu konuda yapılmış olan bazı araştırmaların bulguları incelendiğinde yürütülen bu çalışmaların öğrenciler için çok da etkili olmadığı görülmektedir. Örneğin, Çam ve Aşık (2010) araştırmalarında, ilköğretimde kullanılan Yönelme Öneri Formunun öğrencilerin okul ve alan tercihleri üzerindeki etkilerini değerlendirmeyi hedeflemişlerdir. Bu amaç doğrultusunda çalışmanın örneklemini oluşturan güzel sanatlar, akademik ve mesleki-teknik liselerinde eğitim gören 10. sınıftaki 466 öğrenciye Yönelme Öneri Formu ve kendi hazırlamış oldukları anketi uygulamışlardır. Toplanan verilerin betimsel istatistiklerini hesaplayarak Yönelme Öneri Formu ile önerilen eğitim türünün, öğrencilerin seçmiş oldukları eğitim türüne uysa da aslında verilen önerileri dikkate almadıkları belirlenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre örneklemin yalnızca %8,6'sı Yönelme Öneri Formundaki bilgileri inceleyip onlardan yararlanarak tercihlerini yapmışlardır. Öğrencilerin alan seçimini etkileyen asıl faktörlerin ise başarı notları ve ailelerin istekleri olduğu tespit edilmiştir.

İlgili araştırmalar bölümünde de görüldüğü üzere alanyazıdaki ilgi envanterlerin hiçbiri, lise öğrencilerinin belirli alanlara olan ilgilerini doğrudan ölçmemektedir. Çoğu çalışma, genel mesleki ilgi envanterleri veya belirli derslere yönelik ilgi ölçümleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Örneğin, Deniz (2008) ve Otrar ve Canel (2015) mesleki ilgi envanterleri geliştirirken, Bakan (2019) derslere yönelik ilgi bataryası oluşturmuştur. Ancak lise öğrencilerinin belirli alanlara olan ilgilerini doğrudan ve kapsamlı bir şekilde değerlendiren bir envantere rastlanılmamıştır.

Bu çalışma kapsamında mevcut envanterlerin güncel ihtiyaçları tam olarak karşılamadığı gerçeğinden hareketle, günümüz koşullarına ve eğitim sistemine daha uygun bir araç geliştirmiştir. LALIEN'in farkı, lise öğrencilerinin belirli alanlara olan ilgilerini ölçen güvenilir ve geçerli bir ilgi envanteri olmasıdır. Bu envanter, öğrencilerin ilgi duydukları alanları belirlemelerine yardımcı olarak lise döneminde daha bilinçli ve uygun alan seçimleri yapmalarını sağlayabilecektir. Bu sayede, öğrenciler gelecekteki eğitim ve kariyer planlamalarını daha sağlıklı bir şekilde yapabileceklerdir. Bu doğrultuda, LALIEN'in lise öğrencilerinin ilgi alanlarını daha spesifik ve detaylı bir şekilde ölçerek onların eğitim ve kariyer planlamalarına yardımcı olması beklenmektedir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grupları, verilerin toplanma süreci ve verilerin çözümlemesi yer almaktadır. Verilerin Toplanması başlığı altında LALIEN'in geliştirme süreci ile ilgili açıklamalar da yer almaktadır. Çalışmada kullanılan analizler ve bu analizlerin gereklerinin kontrol edilmesi ise verilerin çözümlemesi bölümünde detaylı olarak açıklanmıştır.

Araştırmanın Modeli

Araştırma modellerinden tarama modelleri, hiçbir dış müdahalede bulunmaksızın var olan durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlamaktadır (Tuncer, 2020). Tarama modeli ile yürütülen araştırmalarda neden-sonuç ilişkisi açıklanamamaktadır (Deniz ve Çelebi, 2022). Bu çalışma, var olan durumu olduğu şekliyle ortaya çıkarmayı amaçladığı, hiçbir müdahalede bulunmadığı ve geliştirilmiş envanterin psikometrik özelliklerini belirlediği için tarama modeli altında betimsel bir araştırmadır.

Çalışma Grubu

Araştırmada, Türkiye'deki alan seçimi uygulamasına tabi olan liselerde öğrenim gören 10. sınıf öğrencilerine yönelik bir ilgi envanteri geliştirilmektedir. Bu bağlamda çalışma grubunun toplumun farklı kesimlerini yansıtabilmesi amacıyla liselerin farklı ilçelerden seçilmesine ve okulların öğrenci giriş puanlarının çeşitlilik göstermesine dikkat edilmiştir. Bu çeşitliliğin her çalışma grubunda olmasına özen gösterilmiştir.

Çalışma grubu, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Ankara'nın Keçiören, Yenimahalle ve Çankaya ilçelerdeki resmi liselerde öğrenim gören 10. sınıf düzeyindeki öğrencilerden oluşmaktadır. Veriler, toplamda üç nitelikli, iki orta düzey ve bir orta düzeyin altında olan liselerden toplanmıştır. Bu dengesiz dağılımın nedeni, liselerden katılan öğrenci sayısının yakın olmasının sağlanmasıdır. Sınıfların 12'sine test-tekrar test analizi için ilk uygulamanın ardından dört hafta sonra ikinci uygulama yapılmış ve 304 veri daha toplanmıştır. Gerekli analizler için toplam 917 kişiden veri toplanmış ve ön

deneme grubu, çalışma grubu 1, çalışma grubu 2 ve çalışma grubu 3 olmak üzere bir deneme ve üç çalışma grubu oluşturulmuştur.

Ön deneme grubu: Geliştirilen LALIEN deneme formu asıl gruba uygulanmadan önce uygulamaya gereken zamanın kestirilmesi, maddelerin katılımcılar tarafından anlaşılabilir olup olmadığının incelenmesi, güvenilirliği ve geçerliği olumsuz etkileyebilecek durumların önceden fark edilip önlemin alınması gibi amaçlarla bu gruba uygulanmıştır. Ön deneme grubu, yedisi erkek ve 13'ü kadın olmak üzere toplam 20 gönüllü 10. sınıf öğrencisinden oluşmaktadır.

Çalışma grubu 1: 205'i kadın ve 150'si erkek olmak üzere toplam 355 öğrenciden oluşan bu gruba ön deneme sonucunda gerekli düzenlemelerin yapıldığı deneme formu uygulanmıştır. Bunun amacı, uygulama sonucunda elde edilen verilerle açıklayıcı faktör analizi yapıp deneme formunu oluşturan maddeleri benzerliklerine göre alt gruplara ayırmak ve deneme formunun faktörlü yapısını ortaya çıkarmaktır. Katılımcıların cevapları analiz edildiğinde, rastgele yanıtlandığı veya ikiden fazla maddenin eksik cevaplandığı tespit edilen 18 form analizlere dahil edilmemiştir. Son durumda %59'u kadın, % 41'i erkek olan 337 veri ile analizlere devam edilmiştir.

Çalışma grubu 2: Açıklayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen yapının doğrulanması için 305'i kadın ve 236'sı erkek olmak üzere toplam 541 gönüllü katılımcının oluşturduğu çalışma grubu 2'ye uygulama yapılmıştır. Uygulama sırasında katılımcıların yanıtladıkları LALIEN'de boş bırakılan maddeler kontrol edilmiş ve katılımcıların büyük ölçüde eksiksiz cevaplanmış ölçme araçlarını geri vermeleri sağlanmıştır. Ayrıca özellikle dört hafta sonra yapılan test-tekrar test uygulaması için katılımcılardan isim alınmasına özen gösterilmiştir.

Çalışma grubu 3: Çalışma grubu 2'ye katılmış 166'sı kadın ve 138'i erkek olan toplam 304 kişilik gönüllü bir gruba test-tekrar test analizi için ilk uygulamadan dört hafta sonra yeniden uygulama yapılmıştır. Buradaki amaç, iki uygulama arasındaki ilişkinin tespit edilmesiyle envanterin tutarlı ölçümler yapıp yapmadığının incelenmesidir. Böylece geliştirilen LALIEN'in güvenilir ölçümler yaptığına dair kanıtların toplanmasıdır. Korelasyon katsayısının hesaplanmasında doğrulayıcı faktör analizi kadar veriye ihtiyaç duyulmadığından daha az sayıda veri toplanmıştır. Ancak bu durumda bile dağılımın okul düzeylerine göre eşit olmasına dikkat edilmiştir. Toplanan veriler arasından, rastgele cevaplandığı belirlenen, önceki uygulama verisiyle eşleşmeyen veya ikiden fazla eksik veriye sahip olan 68 veri analizden çıkarılmıştır. Bu düzenleme

sonucunda, test-tekrar test analizi 236 veri ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma gruplarına ait betimsel istatistiğin verildiği Tablo 1 aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1

Çalışma Gruplarının İlçelere ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Çalışma Grupları	Okulun Bulunduğu İlçe	Cinsiyet				Toplam
		Kadın		Erkek		
		<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	
Ön deneme grubu	Yenimahalle	13	65	7	35	20
Çalışma grubu 1	Çankaya	27	52	25	48	52
	Keçiören	54	60	36	40	90
	Yenimahalle	119	61	76	39	195
	Toplam	200	59	137	41	337
Çalışma grubu 2	Çankaya	23	51	22	49	45
	Keçiören	118	51	112	49	230
	Yenimahalle	164	62	102	38	266
	Toplam	305	56	236	44	541
Çalışma grubu 3	Keçiören	68	52	64	48	132
	Yenimahalle	61	59	43		104
	Toplam	129	55	107	45	236

Tablo 1’de görüldüğü üzere genel olarak, tüm çalışma gruplarında kadın katılımcıların oranının erkek katılımcılardan daha yüksektir. Çalışma gruplarının demografik yapısının kadın ağırlıklı olduğu görülmektedir. Bu durumun, okullardaki öğrencilerin cinsiyete göre dağılımındaki dengesizlikten kaynaklanabileceği görüşü ile açıklanabilmektedir. Çünkü uygulama sınıflarında cinsiyet ayrımı gözetmeksizin gönüllü katılım sağlayan tüm öğrencilere LALIEN uygulanmıştır.

İlçelere göre dağılım incelendiğinde ise Yenimahalle ilçesi her çalışma grubunda en yüksek katılımcı sayısına sahip olup %69'a varan kadın katılımcı oranıyla dikkat çekmektedir. Bu durumun nedeni, Yenimahalle ilçesinden farklı giriş puanlarına sahip üç lisenin, Keçiören ilçesinden iki lisenin ve Çankaya ilçesinden bir lisenin katılmış olmasıdır. Uygulamaların yapıldığı liseler seçilirken, farklı ilçelerde bulunmaları, liseye giriş puanlarında çeşitlilik sağlanması ve ulaşım kolaylığı göz önünde bulundurulmuştur.

Verilerin Toplanması

Lisede seçilen alanlardan hangilerine ne kadar ilgili olduklarını tespit eden envanteri geliştirebilmek için literatür taraması, geliştirilmiş olan mesleki ilgi envanterleri oluşturan maddelerin incelenmesi ve öğrencilerin görüşü doğrultusunda üç faktörlü

(sayısal, sözel ve yabancı dil), 93 maddelik deneme formu oluşturulmuştur. Eşit ağırlık alanına duyulan ilgiyi ölçen ayrı bir faktör oluşturulmamıştır. Eşit ağırlık alanı ilgi puanı, sözel ve sayısal alt ölçeklerden edinilecek puanlardan yola çıkarak yorumlanmaktadır. Maddelerin 10. sınıf öğrencilerinin düzeyine uygun olmalarına dikkat edilmiştir.

LALIEN'in geliştirilmesi için öncelikle konu ile ilgili kapsamlı literatür taraması yapılmış, ilgileri tespit eden uyarıcıların nitelikleri hakkında bilgi edinilmiş ve alanyazında bu araştırmanın amacına yakın olan mesleki ilgi envanterlerinin maddeleri incelenmiştir. Ardından ölçeği oluşturacak maddelerin yazımına geçilmiştir. Madde yazımı sırasında öğrencilerin yaşları ve yaşam biçimleri de dikkate alınarak tüm katılımcıların anlayabilecekleri basit, açık ve anlaşılır cümlelerin kullanılmasına dikkat edilmiştir. Deneme formunun başına öğrencilerden ne istendiğini, envanterin nasıl cevaplanması gerektiğini ve sonuçların kendileri için ne şekilde faydalı olabileceğini açıkça ifade eden ölçme aracının yönergesi ve kişisel bilgi formu eklenmiştir (Bilgi formu Ek 1'de verilmiştir.).

İlgi envanterinin deneme formunu geliştirme ve uygulama sürecinde okuyanları sıkımayacak sayıda madde geliştirilmesine dikkat edilmiştir. Deneme formunu oluşturan maddelerin amaca uygunluğunu kontrol etmek için deneyimli ve alanında uzman lise öğretmenleri ile ölçme ve değerlendirme uzmanlarından, maddelerin yapısı konusundaki görüşleri alınmıştır. Akademisyen, öğretmen ve psikologlardan oluşan bulunduğu toplam 60 alan uzmanı ile beş ölçme ve değerlendirme uzmanının görüşleri doğrultusunda gerekli görülen düzenlemeler yapılmış olup her alt alanda 31 madde olmak üzere toplam 93 maddelik deneme formu oluşturulmuştur.

Uygulama yapılacak altı lisenin müdürleriyle görüşülmüş, bilgileri dahilinde uygun zamanda uygulama yapmak üzere anlaşılmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini olumsuz etkileyecek hataların ölçmeye karışmasına engel olmak için öğrencilerle ve öğretmenlerle önceden konuşulmuş, maddelerin doğru ya da yanlış cevaplarının olmadığı açıklanmış, öğrencilerin özgür ve içten cevaplamalarına engel olabilecek yanlı davranma, yorumda bulunma, arkadaşlardan etkilenecek cevaplar gibi durumların önüne geçilmeye çalışılmıştır. Gönüllü katılım sağlamak istemeyen öğrenciler uygulamaya dahil edilmemiştir. Böylelikle öğrencilerin envanterin maddelerine içtenlikle cevap vermeleri için ortam hazırlanmıştır. Her uygulama sonucunda LALIEN'in sonuçları ve sonuçları yorumlama yönergesi, öğretmenlerin bilgileri dâhilinde öğrencilerle paylaşılmıştır.

LALIEN deneme formu çalışma gruplarına uygulanmadan önce 20 kişilik Ön deneme grubuna uygulanmış ve onların sesli yorumları yardımıyla anlaşılmayan noktalar

tespit edilmiştir. Bu tespitler sonucunda son düzenlemeler yapılmıştır. Deneme uygulaması sonucunda envanterin yanıtlanmasının ortalama 10 dakika sürdüğü anlaşılmıştır.

Ön denemenin ardından 355 kişilik çalışma grubu 1'e LALIEN deneme formu uygulanmıştır. Katılımcıların cevapları incelenmiş, gelişigüzel cevaplamaların yapıldığı anlaşılan veya ikiden fazla maddeyi eksik cevaplanan 18 form tespit edilip analizlere dâhil edilmemiştir. Bu uygulamadan elde edilen verilere, gerekçeleri kontrol edildikten sonra açıklayıcı faktör analizi yapılmış; analiz çıktılarına göre envanterin faktörel yapısı ortaya çıkarılmış ve uygun olmayan maddelere gerekli müdahaleler yapılmıştır. Açıklayıcı faktör analiziyle ortaya çıkan faktörel yapının doğrulanması için 541 veri toplanmıştır.

Test-tekrar test güvenirliğinin hesaplanması için çalışma grubu 2'deki katılımcılardan ilk uygulamadan sonra en az dört haftanın geçmesine dikkat edilerek 304 kişilik çalışma grubu 3 oluşturulmuştur. Bu kişilere doğrulayıcı faktör analizi için toplanan verilerden dört hafta sonra aynı ölçme aracıyla tekrar bir uygulama yapılmıştır. Toplanan verilerden gelişigüzel cevaplandığı tespit edilen, önceki uygulamadaki veriyle eşleşemeyen veya ikiden fazla kayıp verisi olan 68 veri analizden çıkarılmıştır. Böylece 236 veri ile test-tekrar test analizi yapılmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Geliştirilen LALIEN deneme formundan toplanan verilerin geçerlik ve güvenirlik analizleri SPSS 26, Jamovi 2.5.3.0 ve LISREL 8.71 programlarında gerçekleştirilmiştir. Açıklayıcı faktör analizi için Jamovi, doğrulayıcı faktör analizi için LISREL programları kullanılmıştır. Analizlerin gereklerinin kontrolünün sağlanması, Cronbach Alfa ve Omega güvenirlik katsayılarının ve korelasyon katsayılarının hesaplanması için SPSS programından yararlanılmıştır.

Bir ölçme araç veya yönteminin geçerli olması için bu araç veya yöntemle ölçülmek istenen özellik başka bir değişkenle karıştırılmadan ölçülebilmelidir. Bu nedenle, bir ölçme aracının geçerliği, bu aracın belirlenen amaç doğrultusunda ne kadar etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Turgut ve Baykul, 2015; Erkuş, 2003). İlgi envanterinin yapı geçerliğinin ne düzeyde olduğunu tespit etmek için açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır.

Açımlayıcı faktör analizi, ölçme aracını oluşturan ve sayıca fazla olan maddeleri benzerliklere göre alt gruplara toplamaya yardımcı olan bir analizdir (Seçer, 2015). Ölçme aracındaki maddeleri alt başlıklar altında toplayan ve aralarındaki ilişkiyi açıklayan bir yöntemdir. Değişkenleri irdeleyip alt faktörleri oluşturduğu ve onları analiz ettiği için adı açımlayıcı faktör analizidir. Genel amacı ise aynı yapıyı ölçen maddeleri tespit ederek yeni bir yapıyı ortaya çıkarmaktır. Fazla sayıdaki maddelerden en çok işleyenleri seçebilmek, belli bir özelliği ölçen ölçme aracını geliştirmek ve gizil değişkenleri ortaya çıkarabilmek için yapılan analizdir (Can, 2020). Dolayısıyla açımlayıcı faktör analizi araştırmacıya, birbirleriyle ilişkili maddelerin bir arada olduğu alt faktörlerden oluşan büyük bir yapıyı sunmaktadır.

Tabachnick ve Fidell'e (2019) göre açımlayıcı faktör analizinin; örneklem büyüklüğü, kayıp veri, uç değer, normallik ve doğrusallık gerekleri mevcuttur. Analize geçmeden önce onun gerekleri kontrol edilmiştir. Bu amaçla öncelikle kayıp veriler incelenmiş, bu verilerin sistematik dağılmadığı tespit edilmiş ve kayıp veriler dizi ortalamasıyla atanmıştır. Uç değerlerin olup olmadığının incelenmesi için her bir maddenin z puanı hesaplanmıştır. Hata payı 0,001 olarak alındığı durumlarda z değeri -3,29 ile +3,29 dışında olan veriler uç değer olarak kabul edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2019). Maddelerin z puanları incelendiğinde 3,29'dan fazla ya da -3,29'dan düşük olan bir uç değer tespit edilmediğinden aynı verilerle analize devam edilmiştir.

Çoklu uç değer tespiti amacıyla Mahalanobis değerleri incelenmiştir. Tabachnick ve Fidell'e (2019) göre α düzeyi 0,001'den küçük olan değerler çoklu uç değer olarak sayılmaktadır. Bu kapsamda, α düzeyi 0,001'i dikkate alarak çoklu uç değer olarak tespit edilen 16 veri, incelendikten sonra veri setinden çıkarılmıştır. Bu durumda veri setinde 321 veri bulunmaktadır. Maddelerin basıklık ve çarpıklık değerleri hesaplandığında $\pm 1,5$ arasında çıktığı görülmüştür. Maddelerin tek tek incelenmesinin ardından normal dağılıma uygun olduğu tespit edilmiş ve belli alanlarda yığılma olmadığı gözlenmiştir.

Maddelerin faktörlere ayrılmasına ilişkin olarak gerçekleştirilen Kaiser-Meyer-Olkinin (KMO) ve Bartlett Testi bulgularına göre KMO değeri 0,91, Bartlett testinde p değeri, 0,05'ten küçük olarak hesaplanmıştır. KMO değeri 0,90 civarında ise mükemmel, 0,80'lerde ise iyi düzeyde, 0,70'lerde ise orta düzeyde ve daha aşağılarda ise kötü düzeyde olduğu kabul edilmektedir (Kaiser, 1974). KMO değerinin 0,60'tan fazla olması iyi bir faktör analizi için yeterli değer olarak kabul edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2019). Bartlett Küresellik Testinin bulgularında çıkan p değerinin 0,05'ten küçük olması, değişkenler arasında istatistiksel açıdan anlamlı korelasyonların bulunduğunun

göstergesidir (Bartlett, 1951). Bu durumda, maddelerin faktörleşmeye uygun olduğu kararı verilerek analizlere devam edilmiştir.

Doğrulayıcı faktör analizi, faktör modellerinin uyumunu açıkça ve doğrudan test etmektedir (Thompson, 2004). Önceden tanımlanmış olan yapının model olarak doğrulanabilirliğini test eden doğrulayıcı faktör analizi, açıklayıcı faktör analizin sonuçları ile ortaya çıkan faktörlerin doğrulanması gibi yapı geçerliğini değerlendirmek için kullanılan güçlü bir analizdir (Brown, 2015). Bu çalışmada doğrulayıcı faktör analizi için 541 veri toplanmıştır. Analiz gereklerinin kontrolü için kayıp veriler incelenmiş, kayıp verilerde cevaplanmamış maddelerin cevaplanmış maddelere oranla %20'den daha düşük olduğu tespit edilmiş ve kayıp veriler dizi ortalamasıyla atanmıştır.

Verilerin z puanları hesaplanarak uç değerlerinin olmadığı görülmüştür. Çoklu uç değerlerinin tespiti için hesaplanan Mahalanobis değerlerinin incelenmesi sonucunda 53 verinin α düzeyinin 0,001'den düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu veriler analizden çıkarılmıştır. Böylece 488 veriyle analizlere devam edilmiştir. Maddelerin basıklık ve çarpıklık değerleri hesaplandığında $\pm 1,50$ arasında olduğu görülmüştür. Gözlenen maddelerin tek tek incelenmesi sonucunda normal dağılım gösterdiği ve belirgin bir yığılma olmadığı gözlenmiştir. Bu tespitler sonucunda çalışma grubu 2'ye doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Geliştirilen ilgi envanterinin kapsam geçerliği konusunda, ölçeğin uygunluğu ve etkinliği hakkında bilgi edinmek amacıyla alanında deneyimli lisede çalışan sayısal (matematik, geometri, fizik, kimya ve biyoloji), sözel (felsefe, Türk dili ve edebiyatı, tarih ve sanat tarihi) ve yabancı dil (Almanca, Arapça, İngilizce ve Rusça) alanların branş öğretmeninden, öğretim üyelerinden, psikologlardan, rehberlik ve psikolojik danışmanlarından, Türk dili uzmanından ve ölçme değerlendirme uzmanlarından görüş alınmıştır. Bu süreçte, ilgi envanterini oluşturan maddelerin her birinin amaçla uyumlu olup olmadığı değerlendirilmiştir. Her uzman, kendi alanıyla ilgili olan maddeleri incelemiş ve görüşünü bildirmiştir. Böylece toplam 65 uzman görüşü alınmıştır. Uzmanlardan gelen dönütler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Bu çalışmada geliştirilen beş faktörlü ilgi envanterinin geçerliğine dair bilgi toplamak amacıyla öğrencilerden her bir faktöre olan ilgilerini 1-11 arası puanlayarak belirtmeleri istenmiştir. Ardından öğrenciler, envanterdeki maddeleri ilgi düzeylerine göre 1-5 arasında puanlamışlardır (LALİEN'i oluşturan örnek ifadeler ve bilgi formu EK 1'de sunulmuştur.). Öğrencilerin faktörlere verdikleri ilgi puanları ile bu faktörleri oluşturan maddelerden almış oldukları toplam puanlar arasındaki korelasyonu

hesaplamak için 541 gönüllü katılımcının oluşturduğu çalışma grubu 2'nin verileri incelenmiştir. Kayıp verisi olan 101 veri analizden çıkarılmıştır. Geriye kalan 440 verinin her faktör için toplam puanı alınmıştır. Faktörlere verilen puanlar ve faktörlerin toplam puanlarının dağılımı incelenmiştir. Öğrencilerin faktörlere vermiş oldukları puanlarla envanterin alt boyutlarından almış oldukları toplam puanların çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplatıldığında $\pm 1,50$ arasında çıktığı görülmüştür. Değişkenlerin z puanları incelenmiş ve +3,29'dan büyük veya -3,29'dan küçük herhangi bir uç değer tespit edilmemiştir. Ardından tüm değişkenler tek tek incelenerek normal dağılım sergilediği ve belirgin bir yığılma olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle aynı veri seti kullanılarak ilgili değişkenler arasındaki ilişkileri Pearson korelasyon katsayısı hesaplanarak ortaya koyulmuştur.

Geliştirilen ölçeğin geçerliği ile ilgili kanıtlar değerlendirildikten sonra, güvenilirlikle ilgili bilgiler elde edilmiştir. Ölçme işleminden elde edilen sonuçlar ne kadar az hata içeriyorsa o kadar güvenilir olmaktadır. Ölçme işlemine karışan hata, 1905 yıllarında Spearman tarafından klasik test teorisi ile " $X=T+E$ " şeklinde açıklanmıştır. Burada "X" gözlenen puanı, "T" ölçülen özelliğin gerçek değerini ve "E" ölçme hatasını ifade etmektedir (Crocker ve Algina, 1986). Tesadüfi hataların tamamen ortadan kaldırılması mümkün değildir ancak gösterimden de anlaşılacağı üzere bir ölçüm sonucuna ne kadar az hata karışırsa gerçek değere o kadar yaklaşılabilmektedir. Gerçek değere yaklaştıkça ölçme sonucu da daha güvenilir olmaktadır. Dolayısıyla güvenilirlik, ölçme sonuçlarının tesadüfi hatalardan ne derecede arınık olduğu ile ilgilidir.

LALIEN'in iç tutarlılık katsayısını belirlemek ve güvenirliliğin düzeyini tespit etmek için ölçeği oluşturan maddelerin Omega ve Cronbach Alfa güvenirlilik katsayıları hesaplanmıştır. Cronbach Alfa katsayısı, testin bölündüğü parça sayısına (örneğin maddeler, alt testler veya puanlayıcılar), parçaların birbiriyle olan ilişkilerine ve toplam test puanı varyansına dayanan bir iç tutarlılık güvenirlilik katsayısıdır (APA, 2014). Maddelerin eşit faktör yükleri olduğu durumlarda kullanılan Cronbach Alfa güvenirlilik katsayısından farklı olarak Omega güvenirlilik katsayılarının, paralellik ya da tau-eşdeğerleri sağlanmadığı (konjenerik) ölçümlerde kullanılması uygundur. Ayrıca maddenin ölçme hatalarını ve maddelerle gizil faktörler arasındaki ilişkiyi de hesaplamalara dâhil etmektedir. Bu özellikleri sayesinde daha karmaşık yapıların güvenirlilik hesaplamalarında Omega katsayısı yaygın olarak kullanılmaktadır (Yılmaz Koğar ve Koğar, 2022). Bu analizde, çalışma grubu 2'den doğrulayıcı faktör analizinin de gereklerinin sağlanmış olduğu 488 veriyle çalışılmıştır.

Güvenirliği belirlemede kullanılacak 3. yol test-tekrar test güvenilirliğinin hesaplanmasıdır. Test-tekrar test güvenilirliği, bir ölçme aracının farklı zaman aralıklarıyla aynı gruba birden fazla defa uygulanmasından elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayısına göre hesaplanmakta ve testin kararlılığı hakkında bilgi vermektedir (Seçer, 2015). İki puan arasındaki korelasyon katsayısının fazla olması, testin kararlı ölçümler yaptığının göstergesidir (Cohen vd., 2021). Çalışma grubu 2'ye yapılan uygulama ile çalışma grubu 3'e yapılan uygulama arasında dört haftalık bir zaman aralığı olmasına dikkat edilmiştir. Bunun amacı katılımcıların ilk uygulamada yanıtladıklarını 2. uygulamada hatırlamayacak kadar fazla ve aynı zamanda ilgi alanlarının değişemeyecek kadar az zamanın geçmiş olmasıdır. Böylece güvenilirliği etkileyecek hataların önüne geçilmeye çalışılmıştır.

İki uygulama sonucunda 304 kişilik çalışma grubu 3'ten toplanan veriler ile çalışma grubu 2'deki aynı kişilerin verileri incelendiğinde gelişigüzel cevaplanmayan, ikiden fazla kayıp verisi olmayan ve önceki uygulamada eşleşen 236 kişinin verisi tespit edilmiştir. Test-tekrar test analizi yapılmadan önce karşılaştırılacak olan iki grubun verileri ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Basıklık ve çarpıklık katsayılarının $\pm 1,50$ arasında olduğu, normal dağılım sergilendiği, uç değerlerin olmadığı ve ilişkisi hesaplanacak olan ikili faktörlerin doğrusal olduğu tespit edilmiştir. Test-tekrar test analizi için tüm gerekleri sağlanmış olan Pearson korelasyon katsayısı yöntemi tercih edilmiştir.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR

Geçerli ve güvenilir bir LALIEN geliştirme amacını taşıyan bu araştırmada öncelikle LALIEN'in geçerliği, ardından da güvenilirliği hakkında bilgi toplanmıştır. Bu bölümde araştırmanın genel amacı ve alt amaçları doğrultusunda yapılmış olan veri analizlerinin bulguları ve yorumları yer almaktadır.

1.a. “Geliştirilen ilgi envanterinin yapı geçerliği ne düzeydedir?” Araştırma Sorusunun Bulguları

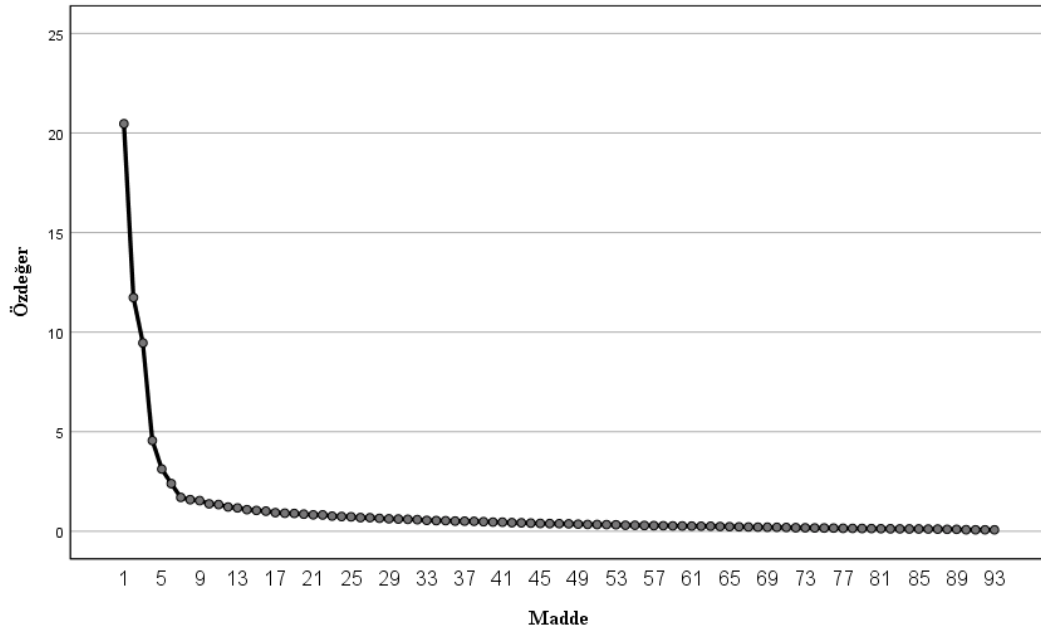
LALIEN'in yapı geçerliğinin tespiti için önce açımlayıcı faktör analizi daha sonra ise doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Lise 10. sınıflarda eğitim gören öğrencilerden toplanan 321 verinin gerekleri SPSS programında kontrol edildikten sonra Horn'un paralel analizi (Horn, 1965), açımlayıcı faktör analizinin özdeğer grafiği ve açıklanan faktör yük değerleri tablosundaki verilerden yola çıkarak 93 maddelik taslak ölçeğin faktör sayısı incelenmiştir.

Tablo 2

LALIEN Deneme Formu Paralel Analizinden Elde Edilen Özdeğerler

Faktör	Gerçek veri özdeğerleri	Rastgele veri özdeğerleri	
		Ortalama	%95 yüzelik
1	20.46	2.27	2.35
2	11.74	2.19	2.25
3	9.46	2.12	2.17
4	4.56	2.06	2.12
5	3.12	2.01	2.06
6	2.39	1.96	2.01
7	1.70	1.92	1.94
8	1.59	1.89	1.92

Tablo 2 incelendiğinde asıl verinin ilk altı faktörünün özdeğerlerinin rastgele oluşturulmuş verininkinden daha büyük olduğu, ancak 7. faktörden sonra bu durumun değiştiği görülmektedir. Buradan yola çıkarak Horn'un paralel analiz yönteminin bulgularına göre altı faktörlü yapının ortaya çıktığı belirlenmiştir.

Şekil 1. LALİEN Deneme Formu Açımlayıcı Faktör Analizi Özdeğer Grafiği

Şekil 1'deki özdeğer grafiği incelendiğinde ilk altı faktörde belirgin bir düşüş olduğu görülmektedir. Bu düşüş, 6. faktör sonrasında devam etmekle birlikte önceki faktörlere kıyasla daha az belirgindir. Bu bulgulardan yola çıkarak özdeğer grafiğine göre LALİEN deneme formunun temelde altı faktörlü yapıda olabileceği görülmüştür. Bunun yanında Jamovi yazılımında yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda açıklanan faktör yük değerlerini gösteren (Total variance explained) tabloya göre özdeğerleri birin üstünde olan altı faktörün olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla özdeğer grafiğindeki gibi altı faktörlü yapı olabileceği ortaya çıkmıştır.

Bulgular doğrultusunda; altı faktörlü yapıdaki maddelerin faktörler altındaki yük değerleri incelenmiştir. Tabachnick ve Fidell'e (2019) göre ölçme aracını oluşturan her maddenin faktör yükü 0,30'dan fazla olmalıdır. Aksi takdirde faktör tarafından açıklanan varyans %10'dan düşük olur. Horn'un paralel analizi sonucunda, önerilen altı faktörlü yapının sadece beş faktöründe yeterli sayıda ve nitelikte maddenin olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda faktör sayısı beşe sabitlenerek analize devam edilmiştir.

Döndürme yapmadan önce faktörler birbirlerinden bağımsızdır. Varimax gibi dik döndürme (orthogonal rotation) yöntemlerinde faktörler birbirinden bağımsız olarak kalmaktadır (Field, 2018). LALİEN deneme formunda, beş faktörlü yapısında faktörler arasında korelasyonun olmadığı tespit edildiğinden varimax dik döndürme yöntemi ile açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analiz sırasında binişik veya faktör yük değeri

0,30'dan düşük olduğu tespit edilen 14 madde (1, 11, 37, 38, 50, 51, 61, 63, 72, 78, 79, 85, 86, 93 numaralı maddeler) analizden teker teker çıkarılmış ve her seferinde analiz tekrarlanmıştır. Binişiklik kriteri 0,10 olarak belirlenmiştir. Açıklayıcı faktör analizinin bulguları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

LALIEN Deneme Formu Açıklayıcı Faktör Analizinin Sonuçları (Dik Döndürme-Varimax)

Madde	Ortak Faktör Varyansı	Döndürme Sonrası				
		1.Faktörde Yüğü	2.Faktörde Yüğü	3.Faktörde Yüğü	4.Faktörde Yüğü	5.Faktörde Yüğü
52	0.71	0.84				
14	0.71	0.83				
59	0.70	0.83				
27	0.69	0.82				
12	0.68	0.82				
45	0.68	0.81				
30	0.66	0.81				
23	0.65	0.81				
87	0.64	0.79				
3	0.64	0.79				
6	0.66	0.79				
81	0.62	0.78				
76	0.63	0.77				
39	0.61	0.77				
36	0.64	0.76				
57	0.63	0.76				
83	0.67	0.76				
90	0.61	0.74				
32	0.56	0.74				
17	0.61	0.74				
42	0.63	0.74				
66	0.62	0.74				
49	0.62	0.73				
19	0.53	0.72				
68	0.53	0.71				
9	0.55	0.71				
48	0.52	0.66				
74	0.50	0.65				
92	0.49	0.62				
70	0.30	0.54				
53	0.67		0.81			
26	0.65		0.80			
10	0.67		0.79			
13	0.68		0.79			
80	0.61		0.78			
28	0.64		0.77			
43	0.60		0.77			
31	0.55		0.74			
56	0.58		0.72			
2	0.58		0.71			
22	0.50		0.65			
84	0.48		0.64			

(Devam ediyor)

Tablo 3 (Devam)

LALİEN Deneme Formu Açıklayıcı Faktör Analizinin Sonuçları (Dik Döndürme-Varimax)

Madde	Ortak Varyansı	Faktör	Döndürme Sonrası				
			1.Faktörde Yüğü	2.Faktörde Yüğü	3.Faktörde Yüğü	4.Faktörde Yüğü	5.Faktörde Yüğü
40		0.40		0.59			
34		0.35		0.54			
4		0.29		0.52			
47		0.28		0.45			
62		0.28		0.38			
77		0.56			0.69		
33		0.53			0.68		
71		0.46			0.65		
46		0.47			0.65		
73		0.49			0.64		
8		0.45			0.62		
64		0.44			0.61		
82		0.52			0.61		
35		0.37			0.59		
18		0.50			0.58		
69		0.41			0.58		
21		0.31			0.55		
44		0.49			0.53		
88		0.29			0.49		
24		0.31			0.46		
29		0.72				0.82	
91		0.71				0.81	
15		0.69				0.80	
41		0.65				0.78	
5		0.52				0.68	
55		0.51				0.67	
25		0.41				0.50	
54		0.36				0.48	
58		0.31				0.45	
16		0.47					0.63
89		0.48					0.62
65		0.53					0.61
75		0.51					0.59
20		0.49					0.55
7		0.34					0.50
60		0.24					0.47
67		0.33					0.43

Tabachnick ve Fidell'in (2019) belirttiği üzere, geliştirilen ölçme aracına, faktör yükleri 0,30'un üzerinde olan maddeler dahil edilmiştir. Tablo 3'te görüldüğü üzere LALİEN deneme formunu oluşturan 79 madde başta planlandığı gibi üç faktör yerine beş faktörde toplanmıştır. Faktörleri oluşturan maddeler incelendiğinde sözel ve sayısal alanı temsil ettiği düşünülen maddelerin kendi aralarında ilişki göstermeksizin ikişer faktöre

daha ayrıldığı tespit edilmiştir. Bu durum, öğrencilerin tarihi, sözel alanın kapsadığı ve mühendisliği, sayısal alanın kapsadığı diğer disiplinlerden ayrı olarak kabul etmiş olabileceğinden kaynaklanabilmektedir. Dolayısıyla tarihe ilgi duyan öğrencilerin sözel alanın diğer bölümlerine de ilgi duymaları veya mühendisliğe ilgi duyan öğrencilerin sağlık alanına ve sayısal derslere ilgi duymaları beklenmemelidir.

Tablo 3’te verilmiş faktör yük değerleri 0,84 ile 0,54 arasında olan 1. faktör “yabancı dil” alanı, 0,81 ile 0,38 arasında olan 2. faktör “sayısal” alanı, 0,69 ile 0,46 olan 3. faktör “edebiyat ve medya” alanı, 0,82 ile 0,45 olan 4. faktör “tarih” alanı ve 0,63 ile 0,43 olan 5. faktör “mühendislik” alanı temsil etmektedir. Bu bulgulardan yola çıkarak 1. faktördeki maddelerin yabancı dil alanına, 2. ve 5. faktördeki maddelerin sayısal alana, 3. ve 4. faktördeki maddelerin ise sözel alana duyulan ilgiyi ölçtüğü sonucuna varılmıştır.

Açımlayıcı faktör analizi bulgularına göre en önemli olarak belirlenen 1. faktör, ölçeğe ilişkin toplam varyansın %22,28’ini; 2. faktör %11,10’unu; 3. faktör %8,70’ini; 4. faktör %6,44’ünü ve 5. faktör %4,56’sını açıklamaktadır. Tüm faktörlerin birlikte açıkladığı toplam varyans ise %53,08’dir.

Hair, Black, Babin ve Anderson (2019), açıklanan ortak varyansı kabul edilebilir kılan minimum değerin olmadığını belirterek özellikle sosyal bilimlerde bu değerin 0,60 civarında iyi kabul edilirken bazı durumlarda 0,60’tan daha küçük değerlerin de kabul edilebileceğini öne sürmektedir. Ancak Büyüköztürk (2020), uygulamalarda 0,60 değere ulaşmanın genellikle zor olduğunu ifade etmektedir. Açıklanan varyans oranının yorumlanması için resmî bir değerin bulunmadığını ve duruma göre değerlendirilmesi gerektiğini savunan bir diğer araştırmacı da Finch’tir (2019). Alanyazında lise öğrencileri için geliştirilmiş mesleki ilgi envanterlerinden Atli ve Keldal’ın (2017) geliştirmiş olduğu altı faktörlü ilgi envanterinde faktörlerin açıklamış olduğu toplam varyansın % 47 olarak tespit edildiği ve modeli kabul edilebilir olduğu sonucuna varılmıştır. Bu çerçevede açımlayıcı faktör analizi sonucunda açıklanan toplam varyans (%53,08) yeterli görülmüş ve diğer analizlere geçilmiştir.

Geliştirilen ölçme aracının yapı geçerliğini sınamak, bu modelin başka bir örnekleme çalışıp çalışmayacağını tespit etmek ve modeli doğrulamak için doğrulayıcı faktör analizine başvurulmuştur. Analizinin gerekleri yerine getirildikten sonra uç değer olduğu tespit edilen 53 maddenin çıkarılmasıyla 488 verinin kaldığı çalışma grubu 2’ye doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda önerilen modifikasyonlar incelenmiştir. “Gelecekte öğrencilere yabancı dil öğretmek” olan 45. madde ile “Gelecekte yabancı dil

öğretmeni olmak” olan 65. maddenin neredeyse aynı anlamı taşıdığı tespit edilmiş ve 65. madde analizden tamamen çıkarılmıştır. Sonrasında arasında benzerlik olduğu görülen aynı faktör altındaki en uygun maddeler tespit edilmiş ve toplamda dört modifikasyon yapılarak tekrar doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Şekil 2’de görüldüğü üzere “sayısal” isimli faktörde 32. ve 73. maddeler arasında, “mühendislik” isimli faktörde 57. ve 76. maddeler arasında, “edebiyat ve medya” faktöründe ise 42. ve 64. ile 68. ve 71. maddeler arasında modifikasyonlar yapılmıştır. Modifikasyonu yapılmış maddeler şunlardır:

- Madde 73 “Gelecekte hastalıklara ilişkin yeni tedavi yöntemleri geliştirmek” ile madde 32 “Gelecekte insanlara sağlık hizmeti sunmak”,
- Madde 64 “Gelecekte film yönetmeni olmak” ile madde 42 “Gelecekte film ve diziler için senaryolar yazmak”,
- Madde 71 “Gelecekte edebi eserler yazmak” ile madde 68 “Gelecekte ünlü bir roman yazarı olmak”,
- Madde 76 “Gelecekte bir uçağın bakım ve onarımını yapmak” ile madde 57 “Gelecekte bir hava taşıtını (uçak, helikopter vb.) uçurmak”.

Doğrulayıcı faktör analizinin bulguları incelendiğinde t değerlerinin 23,28 ile 7,39 arasında değiştiği tespit edilmiştir. Her iki grupta da gözlenen değişkenlerin gizil değişkenlerle 0,001 düzeyinde anlamlı faktör yüklerine sahip olduğu görülmüştür. Bu bulgular, ölçeğin geçerliğini desteklemektedir. Geçerliğine dair bilgi sunan diğer bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4

Doğrulayıcı Faktör Analizinin Bulgularına İlişkin Model Uyum Değerleri

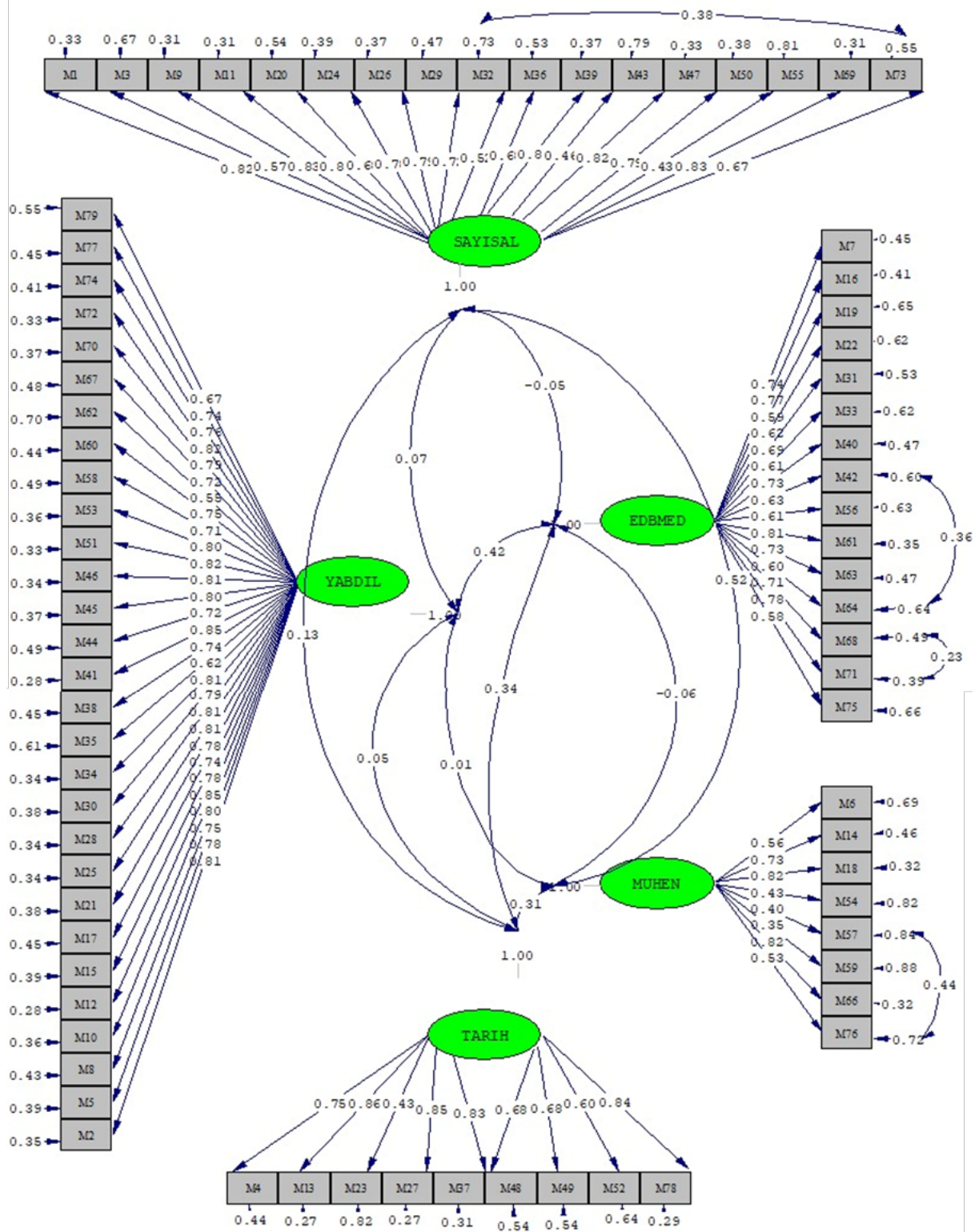
	χ^2	χ^2 / sd	CFI	NFI	RMSEA
Çalışma Grubu 2	11890.03	4.08	0.95	0.93	0.08

CFI ve NFI değerleri sıfır ile bir arasında olup 0,90 veya üzeri olması, iyi bir uyum olduğunu göstermektedir (Brown, 2015). Tablo 4’te verilen CFI ve NFI değerlerinin 0,90’ın üzerinde olması, modelin iyi bir uyum sağladığını ortaya koymaktadır. RMSEA model uyum değeri, sıfır ya da sıfıra çok yakınsa iyi model uyumuna işaret etmektedir (Brown, 2015). RMSEA değerlerinin 0,08 veya altında olması, kabul edilebilir bir uyumun olduğunu göstermektedir (Browne, & Cudeck, 1993). Tablo 4’te verilen,

RMSEA değeri bu sınırdan olduğundan modelin kabul edilebilir bir uyum gösterdiği sonucuna varılabilmektedir.

Alanyazında lise çağındaki öğrenciler için benzer amaçla geliştirilmiş olan Mesleki İlgi Envanterinin model uyum indeksleri incelendiğinde Deniz'in (2008) çalışmasında GFI, CFI, AGFI ve NNFI değerlerinin tüm alt boyutlarda 0,90'ın üzerinde, yalnızca fen bilimleri alt boyutunda AGFI değerinin 0,87 olduğu, Atli ve Keldal'ın (2017) Mesleki Kişilik Tipleri Envanterini geliştirmiş oldukları çalışmada model uyum değerlerinden CFI değeri 0,91, RMSEA değeri 0,05 olarak belirlenmiş olduğu tespit edilmiştir. Bu değerler de kabul edilebilir uyum göstermektedir.

Bu bağlamda mevcut çalışmadaki CFI ve NFI değerlerinin 0,90'ın üzerinde olması, modelin iyi bir uyuma sahip olduğunu gösterirken, alanyazındaki diğer çalışmalarla uyumlu olduğunu da ortaya koymaktadır. Hem Deniz'in (2008) hem de Atli ve Keldal'ın (2017) çalışmalarındaki model uyum değerleri, mevcut çalışmanın bulgularıyla karşılaştırıldığında, model uyumunun genel olarak tutarlı ve kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir. Genel olarak CFI ve NFI değerleri modelin iyi, RMSEA değeri ise modelinin kabul edilebilir bir uyum gösterdiğini işaret etmektedir. Bu bulgular, modelin kabul edilebilir bir uyuma sahip olduğunun göstergesidir. Çalışma grubu 2 için doğrulayıcı faktör analizi yol diyagramı Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2. Çalışma Grubu 2 için Doğrulayıcı Faktör Analizi Yol Diyagramı

Şekil 2'de yer alan maddelerin faktörlere göre yük değerleri incelendiğinde: yabancı dil faktördeki yük değerlerin 0,85 ile 0,55 arasında, sayısal faktördeki yük değerlerin 0,83 ile 0,43 arasında, edebiyat ve medya faktördeki yük değerlerin 0,66 ile 0,35 arasında, tarih faktördeki yük değerlerin 0,85 ile 0,43 arasında ve mühendislik faktördeki yük değerlerin 0,88 ile 0,32 arasında değiştiği tespit edilmiştir. Bu bulgular, açımlayıcı faktör analizi sonuçlarını desteklemektedir.

Şekil 2'de görüldüğü üzere grubun χ^2 değeri yüksek çıkmıştır ($\chi^2 (2911)=11890,03$). Yüksek χ^2 değeri, modelin iyi bir uyum göstermediği anlamına gelmektedir. Ancak χ^2 değeri, örneklem büyüklüğü ve dağılımın normalliği gibi faktörlerden etkilenmektedir. Dolayısıyla oluşan modelin uyumunun değerlendirilmesinde çoğunlukla diğer uyum indekslerine daha fazla güvenilmektedir (Brown, 2015). Şimşek (2020), Ki kare değerinin örneklem büyüklüğüne duyarlı olduğunu ve büyük örneklerde neredeyse her zaman anlamlı çıktığını savunmaktadır. Bu nedenle χ^2/df oranının hesaplanıp yorum yapılmasının uygun olduğunu belirtmektedir. Bu oranın beş ve altında çıkması kabul edilebilir, iki ve altında çıkması ise modelin iyi uyum gösterdiğine işaret etmektedir (Şimşek, 2020). Tablo 4'te görüldüğü üzere χ^2/df oranı 5'ten küçük çıkmıştır. Bu durumda, modelin kabul edilebilir bir uyum gösterdiği sonucuna ulaşılabilmektedir.

Sonuçlar değerlendirildiğinde, geliştirilen envanterin araştırmanın yapıldığı grupta yapı geçerliği bakımından uygun olduğu belirlenmiştir. Modelin doğrulandığı sonucuna varılmıştır. Bu doğrulama, envanterin ölçme amacına uygun ve güvenilir ölçümler yapan bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir. Ayrıca açımlayıcı faktör analizi sonucunda oluşan ve doğrulayıcı faktör analiziyle doğrulanan beş faktörlü yapının faktörler arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Bu katsayılar Tablo 5'te verilmiştir

Tablo 5

LALİEN'in Faktörleri Arasındaki İkili Korelasyonları

Faktör	Çalışma Grubu 2			
	Sayısal	Edebiyat ve Medya	Tarih	Mühendislik
Yabancı Dil	.07	.42*	.05	.01
Sayısal		-.05	.13*	.52*
Edebiyat ve Medya			.34*	-.06
Tarih				.31*

*: .05 düzeyinde manidar.

Tablo 5 incelendiğinde, ikili faktörler arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve güçlü bir ilişki gözlemlenmemiştir. Bunun yanında "edebiyat ve medya" faktörünün, "yabancı dil" ve "tarih" ile orta düzeyde pozitif yönde ve istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki içerisinde olduğu gözlemlenmiştir. Benzer şekilde, "sayısal alan" ve "mühendislik" faktörleri arasında da orta düzeyde, pozitif yönde ve istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu bulgu, ilgili disiplinler arasındaki içerik ve yeteneklerin örtüşmesi nedeniyle beklenen bir sonuçtur.

Faktör grupları arasında en çok ayrıışan korelasyon katsayısının "edebiyat ve medya" ile "mühendislik" arasında ($r = -0,06$), en düşük düzeyde ayrıışmanın yani en yüksek düzeyde benzerliğin ise "sayısal" ile "mühendislik" arasında ($r = 0,52$) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Faktörler arasındaki ilişkinin yüksek çıkmamış olması faktörlerin birbirinden bağımsız olduklarının göstergesidir.

1.b. “Geliştirilen ilgi envanteri kapsam geçerliğine sahip midir?” Araştırma Sorusunun Bulguları

Geliştirilmekte olan ilgi envanterinin kapsam geçerliğini incelemek amacıyla ölçeğin amaçlara uygunluğu ve etkinliği hakkında bilgiler toplamak için ilgili alanlarda deneyimli öğretmenler ile ölçme ve değerlendirme uzmanlarından görüşler alınmıştır. Bu süreçte envanteri oluşturan maddelerin her biri, belirlenen amaçlarla uyumlu olup olmadığı açısından dikkatle incelenmiştir. Uzmanlardan ayrıca envanterin hedeflenen yaş grubuna uygunluğu açısından da yorumda bulunmaları istenmiştir.

Görüşü alınan 65 uzman, lisede görev yapan sayısal branş öğretmenleri (matematik, geometri, fizik, kimya ve biyoloji), sözel branş öğretmenleri (felsefe, Türk dili ve edebiyatı, tarih ve sanat tarihi) ve yabancı dil öğretmenleri (Almanca, Arapça, İngilizce ve Rusça) ile öğretim üyeleri, psikologlar, rehberlik ve psikolojik danışmanlar, Türk dili uzmanları, ölçme ve değerlendirme uzmanlarıdır. Öğretmenlerin lise öğrencilerine ders verme alanında deneyimi olmasına dikkat edildiği gibi onların, LALİEN’i oluşturan alanlarla ilişkili branşlarda uzmanlaşmış olmalarına da dikkat edilmiştir. Uzmanların alanlarında en az üç, en fazla 16 yıl deneyime sahip olduğu görülmüştür.

Uzmanlardan alınan geri bildirimlerin ayrıntılı incelenmesi sonucunda, maddenin envanterden tamamen çıkarılması gerektiğini düşünen uzman sayısının çoğunlukta olmadığı belirlenmiştir. Bu nedenle envanterden hiçbir madde çıkarılmamıştır. Ayrıca

maddelerin iyileştirilmesi gerektiğine yönelik görüşler alındığında bu önerilere dayanarak uygun düzeltmeler yapılmış ve maddeler revize edilmiştir. Uzman dönütlerine dayanarak gerçekleştirilen bu düzeltmeler aşağıda açıklanmıştır.

- “İngilizce dersinden proje ödevi yapmak” yerine “yabancı dil dersinden proje ödevi yapmak” olarak yabancı dillerin tamamını kapsayacak şekilde belirtmenin kapsam geçerliği açısından daha uygun olacağı görüşü doğrultusunda madde değiştirilmiştir.
- Birçok uzmandan “Toplantılarda konuşmacıların söylediklerini tercüme etmek” gibi maddelerin öğrenci tarafından yanlış anlaşılabilmesi ve başına “gelecekte” ya da “ileride” gibi bir ifadenin eklenmesi gerektiği yönünde dönüt alınmıştır. Bu doğrultuda gelecekteki beceri ve eylemden bahseden maddelerin önüne “gelecekte” ifadesi eklenmiştir.
- “Özellikle” gibi kesinlik bildiren ifadelerin, onları yanıtlayanları kararsızlaştırabileceği üzerine görüş alındıktan sonra “Yabancı dilde şarkı dinlerken özellikle kelimeleri anlamaya çalışmak” maddesi “Kelimeleri öğrenmeye çalışarak yabancı dilde şarkı dinlemek” olarak düzenlenmiştir.
- “Yabancı dildeki gazete ve dergileri okumak” ve “Gazete için haber yazmak” maddeleri için hitap edilen yaş grubundaki öğrencilerinin günümüzde gazete okumadığı dönütü alındığından bu maddeler sırasıyla “Yabancı dilde haber ve dergi okumak” ve “Gelecekte dergi veya gazete için köşe yazısı yazmak” olarak değiştirilmiştir.
- Uzman görüşü önerisi doğrultusunda “Yabancı dil eğitiminde yeni bir yöntem geliştirmek” maddesinin uygun olacağı düşünüldüğünden envantere eklenmiştir.
- “Fen bilimleri (kimya, fizik veya biyoloji) alanında yapılmış icatları araştırmak” maddesi ile “Arkadaşlarla fen bilimleri (fizik, biyoloji veya kimya) alanında yapılmış icatlar hakkında konuşmak” maddesinin çok benzer olduğunu belirten uzman görüşünün ardından ikinci madde, “Arkadaşlarla fen bilimleri alanındaki (fizik, biyoloji veya kimya) gelişmeler hakkında konuşmak” olarak değiştirilmiştir.

Uzmanlar LALIEN hakkındaki genel görüşlerini belirtirken; envanterin, öğrencilerin alan seçimi sırasında daha doğru karar vermeleri açısından önemli ve kullanışlı olduğunu belirtmişlerdir. Önerilen düzeltmelerin yapılmasıyla, geliştirilen envanterin kapsam geçerliği açısından uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

1.c. “Geliştirilen ilgi envanterine ait alt ölçeklerinin katılımcılar tarafından belirtilen ilgilerle ilişkisi ne düzeydedir?” Araştırma Sorusunun Bulguları

Geliştirilen ilgi envanterinin geçerliğine dair bilgi toplamak amacıyla öğrencilerden LALİEN’in alt faktörlerine yönelik ilgi düzeylerini 1-11 arası puanlarla belirtmeleri istenmiştir. Bu değerlendirmeyi takiben öğrenciler aynı faktörlere yönelik ölçeği, ilgi düzeylerine göre 1-5 arasında puanlayarak yanıtlamışlardır. (LALİEN’i oluşturan örnek ifadeler ve bilgi formu EK 1’de verilmiştir.). Öğrencilerin bu faktörlere verdikleri ilgi puanları ile ilgili faktörlerden aldıkları toplam puanlar arasındaki ilişkiyi belirlemek için korelasyon katsayıları hesaplanmıştır.

Çalışma grubu 2’deki kayıp verisi olan 101 veri analiz dışı tutularak geriye kalan 440 veri ile devam edilmiştir. Her madde ayrı ayrı incelenmiş ve verilerin normal dağılım gösterdiklerinin yanı sıra belirgin bir yığılma olmadığı belirlenmiştir. Pearson korelasyon katsayısının hesaplanması için gerekli olan diğer gerekler de kontrol edildikten sonra ilgili değişkenler arasındaki ilişkiler bu korelasyon katsayısı ile tespit edilmiştir.

Pearson korelasyon katsayısı, analize katılan iki değişken arasındaki lineer ilişkinin şiddetini ve doğrultusunu tespit eden bir istatistiksel göstergedir. Bu katsayı, -1 ile +1 arasında değişen değerler almaktadır. +1 katsayısı, pozitif yönde mükemmel bir ilişkiyi, -1 katsayısı, negatif yönde mükemmel bir ilişkiyi ve 0 katsayısı doğrusal bir ilişkinin olmadığını göstermektedir (Field, 2018). Korelasyon katsayısı bire yaklaştıkça değişkenler arasındaki pozitif ilişkinin daha güçlü olduğu kabul edilmektedir. Bu çalışma kapsamında güçlü ve pozitif yöndeki ilişki, geliştirilmiş olan LALİEN’in, öğrencilerin belirtmiş oldukları ilgi alanlarıyla tutarlı sonuç verdiği şeklinde yorumlanabilmektedir. Analizin bulguları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6

LALİEN’in Faktörleri ile Belirtilen İlgi Puanları Arasındaki Korelasyon

Faktörler	Korelasyon katsayısı
Yabancı Dil	.78*
Sayısal	.70*
Edebiyat ve Medya	.65*
Tarih	.78*
Mühendislik	.67*

*.01 düzeyinde manidar.

LALİEN'in faktörleri ile belirtilen ilgi puanları arasındaki korelasyon katsayıları incelendiğinde Tablo 6'dan de anlaşıldığı üzere tüm faktörler için istatistiksel olarak anlamlı ve güçlü pozitif ilişkiler gözlemlenmiştir. En yüksek korelasyon katsayılarına yabancı dil ve tarih faktörleri ($r=0,78$, $p<0.01$) sahiptir. Bu da öğrencilerin bu alanlara olan ilgilerinin LALİEN'in bu faktörlerinden aldıkları toplam puanlarla yüksek derecede uyumlu olduğunu göstermektedir.

Sayısal alana duyulan ilgiyi ölçen sayısal ($r=0,70$, $p<0.01$) ve mühendislik ($r=0,67$, $p<0.01$) faktörlerinde alınan puanla belirtilen puanlar arasındaki korelasyon katsayıları incelendiğinde yine istatistiksel açıdan manidar, pozitif yönde ve yabancı dil ve tarih kadar güçlü olmasa da güçlü bir ilişkinin olduğu görülmüştür. En düşük korelasyon katsayısına sahip olan edebiyat ve medya faktörü ($r=0,65$, $p<0.01$) bile diğer faktörlere kıyasla biraz daha düşük ancak yine de anlamlı, pozitif yönde ve güçlü bir ilişki göstermektedir.

Deniz'in (2008) geliştirmiş olduğu Mesleki İlgi Envanterinde mesleklere ilgiyi doğrudan belirtme ile o mesleki alana ait alınan puanlar arasındaki korelasyon değerlerinin 0,49 ile 0,80 arasında değiştiği (Ortanca= 0,73) bulgusuna ulaşılmıştır. Bu değerler genel olarak yüksek uyumu göstermektedir. LALİEN'in korelasyon değerlerinin 0,65 ile 0,78 arasında değişmesi, benzer şekilde yüksek uyumu göstermektedir. Bu durum, her iki envanterin de öğrencilerin ilgilerini tutarlı bir şekilde belirleme konusunda başarılı olduğunu ortaya koymaktadır.

Bulgular, öğrencilerin belirttikleri ilgilerin, aldıkları toplam puanlarla büyük ölçüde uyumlu olduğunu ve LALİEN'in, öğrencilerin ilgi alanlarını doğru bir şekilde yansıttığını düşündürmektedir. Özellikle yabancı dil ve tarih faktörlerinin diğer faktörlere kıyasla daha yüksek korelasyon katsayılarına sahip olması, bu alanlara olan ilginin daha belirgin ve tutarlı olduğunu işaret etmektedir. Bu sonuçlar, LALİEN'in eğitimde ve kariyer planlamasında güvenilir bir araç olarak kullanılabileceğini göstermektedir.

2.a. “Geliştirilen ilgi envanterinin Omega ve Cronbach Alfa güvenilirliği ne düzeydedir?” Araştırma Sorusunun Bulguları

Omega ve Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları, ölçeğin iç tutarlılığını değerlendirmek için kullanılan güvenilirlik ölçüleridir. Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısından farklı olarak Omega güvenilirlik katsayılarının, paralellik veya tau-eşdeğerleri sağlanmadığı (konjenerik) ölçümlerde kullanılması uygundur. Daha yüksek

Omega değerleri ölçeğin daha yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir (McDonald, 1999). Cronbach Alpha katsayısının hesaplanmasında ölçek puanlarının güvenilirliği için genel olarak yeterli görülen değer α 'nın 0,70 ve üzeri olmasıdır. Çok faktörlü ölçme araçlarında α değeri her faktör için ayrı ayrı hesaplanmalıdır (Büyüköztürk, 2020). LALİEN'i oluşturan beş faktörlü yapıda her faktör için ayrı ayrı hesaplanan Omega ve Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7

LALİEN'in Alt Faktörlerine Ait Omega ve Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayıları

Faktör	Ω Katsayısı	α Katsayısı
1. Yabancı Dil	0.98	0.98
2. Sayısal	0.95	0.95
3. Edebiyat ve Medya	0.93	0.93
4. Tarih	0.91	0.91
5. Mühendislik	0.82	0.82

Tablo 7'ye göre tüm faktörlerin Ω ve α değerleri 0,80'den yüksek çıkmıştır. Bu durum, tüm faktörlerin yeterli düzeyde Omega ve Cronbach Alfa katsayısına sahip olduğunun göstergesidir. Diğer bir ifadeyle, faktörleri oluşturan maddelerin kendi içinde yeterince tutarlı oldukları ve aynı özelliği ölçtükleri belirlenmiştir.

Yabancı dil faktörü, 0,98 ile en yüksek Omega katsayısına sahiptir. Yüksek Omega güvenilirlik katsayısı, yabancı dil maddelerinin ölçülen özelliği çok iyi temsil ettiğinin göstergesidir. Bu faktörün neredeyse mükemmel bir güvenilirliğe sahip olduğu belirlenmiştir mühendislik faktörü, 0,82 ile en düşük Omega katsayısına sahiptir. Benzer durum Cronbach Alfa katsayısı için de geçerlidir ($\alpha=0,83$). Bu bulgulardan yola çıkarak mühendislik ile ilgili maddelerin diğer faktörlere göre daha az tutarlı olduğu bununla beraber yüksek güvenilirlik seviyesinde olduğu sonucuna varılmaktadır.

En yüksek değere sahip olan "yabancı dil" faktörü için α değeri 0,97, Ω değeri ise 0,98 olarak hesaplanmıştır. Cortina (1993) tarafından yapılan çalışmalarda, madde sayısı 14'ü aştığında genellikle yüksek α değerlerinin elde edildiği gözlemlenmiştir. Dolayısıyla Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısının, faktörleri oluşturan madde sayılarıyla doğrudan ilişkili olduğu kabul edilmektedir. Bu bağlamda "yabancı dil" faktöründe 29 madde bulunurken "mühendislik" faktöründe sadece sekiz maddenin yer alması, bu iki faktör arasındaki α değerlerindeki farklılıkların bir nedeni olarak düşünülebilmektedir. Diğer

yandan dokuz maddeden oluşan “tarih” faktöründe benzer bir durum gözlemlenememiştir.

Tablo 7’deki bulgulara göre Cronbach Alfa güvenilirlik katsayılarının ilk dört faktör için mükemmel ($\alpha > 0,90$), son faktör için ise iyi düzeyde ($\alpha > 0,80$) olduğu görülmüştür. Son olarak Omega ve Cronbach Alfa güvenilirlik katsayılarının benzer olması, LALİEN’in faktörlerindeki maddelerinin tutarlılığının ve iç güvenilirliğinin yüksek olduğunun göstergesidir. Bu bulgulara göre faktörleri oluşturan maddelerin kendi içinde tutarlı olduğu belirlenmiş ve LALİEN’in güvenilirlik düzeylerinin yeterli olduğu sonucuna varılmıştır.

Alanyazındaki diğer araştırmaların bulguları incelendiğinde; Bilfen İlgi Envanterinde α değerleri 0,750 ile 0,922 arasında değişmekte olup en yüksek değer müzik ilgisi ($\alpha = 0,922$) ve en düşük değer sosyal hizmetler ($\alpha = 0,750$) olarak belirlenmiştir (Otrar ve Canel, 2015). Mesleki Kişilik Tipleri Envanterinde α değerleri 0,72 ile 0,85 arasında değişmekte olup genel olarak kabul edilebilir düzeyde güvenilirlik göstermektedir (Atli ve Keldal, 2017). Mesleki Alan İlgi Envanterinde ise α değerleri 0,79 ile 0,95 arasında değişmektedir (Deniz, 2008). Bu karşılaştırma, LALİEN’in güvenilirlik katsayılarının diğer geçerli ve güvenilir envanterlerle tutarlı olduğunu ve benzer şekilde yüksek güvenilirlik sağladığını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, LALİEN’in güvenilirlik katsayıları diğer mesleki ilgi envanterleriyle karşılaştırıldığında, yüksek ve tutarlı değerler sunmaktadır. Bu durum, LALİEN’in öğrencilerin ilgi alanlarını güvenilir bir şekilde ölçebildiğini ve bu ölçümlerin geçerli olduğunu göstermektedir. LALİEN’in güvenilirlik değerlerinin yüksek olması, ölçeğin eğitim ve kariyer planlamasında kullanılabilirliğini ve geçerliliğini desteklemektedir.

2.b. “Geliştirilen ilgi envanterinin test-tekrar test güvenirliliği ne düzeydedir?” Araştırma Sorusunun Bulguları

Ölçümler arasındaki tutarlılığı değerlendirmek amacıyla test-tekrar test güvenirliliği yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, aynı bireylere belirli bir zaman aralığı sonrasında yeniden uygulanan aynı testten elde edilen puanların korelasyonunu temel almaktadır. Bu yöntem, zaman içinde görece sabit kalması beklenen kişilik özellikleri gibi yapıların ölçülmesinde kullanılan ölçme araçlarının güvenirliliğini değerlendirmek için uygundur (Cohen vd., 2021).

Genellikle aynı testin iki kez uygulanması arasındaki zaman aralığı arttıkça elde edilen puanlar arasındaki korelasyon azalmaktadır. Zaman, bir hata varyansı kaynağı olabilmektedir. Süre uzadıkça güvenilirlik katsayısının düşme olasılığı artmaktadır (Cohen vd., 2021). Bireylerin lisede seçilen alanlara duyulan ilgilerin değişmeyeceği kadar az, LALİEN'i oluşturan maddeleri hatırlamayacak kadar da fazla zamanın geçmesi için ikinci uygulama, ilk uygulamadan dört hafta sonra yapılmıştır. İki uygulamadan toplanan verilerin eşleştirilmesi ve incelenmesinin ardından çalışma grubu 2 ile çalışma grubu 3'te eşleşen 236 veri analize dâhil edilmiştir. Pearson korelasyon katsayısının gereklerinin yerine getirildiğinden emin olunduktan sonra iki uygulama arasındaki ilişki tespit edilmiştir. Analizin bulguları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8

LALİEN'in Test-Tekrar Test Güvenirliği Sonuçları

Faktörler	Korelasyon katsayısı
Yabancı Dil	.80*
Sayısal	.84*
Edebiyat ve Medya	.77*
Tarih	.77*
Mühendislik	.82*

*.01 düzeyinde manidar.

Tablo 8'de görüldüğü üzere LALİEN'e ilişkin test-tekrar test güvenilirlik katsayıları 0,77 ile 0,84 arasında değişmektedir ve tüm katsayılar $p<0,01$ düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, geliştirilen envanterin aynı kişiler tarafından zaman içinde ikinci defa yanıtlandığında yanıtların yüksek derecede tutarlılık gösterdiğini ve LALİEN'in güvenilir bir ölçüm aracı olduğunu desteklemektedir.

Sayısal, 0,84'lük korelasyon katsayısı ile LALİEN'i oluşturan faktörler arasında en yüksek güvenilirlik gösteren faktör olarak öne çıkmaktadır. Bunun yanında mühendislik ve yabancı dil faktörleri de sırasıyla 0,82, 0,80, $p<0,01$ gibi oldukça yüksek, pozitif yönde ve istatistiksel açıdan anlamlı korelasyon katsayılarıyla benzer şekilde yüksek bir tutarlılık sergilemektedir. Bu faktörler, diğer faktörlere kıyasla zaman içindeki sabitlik açısından daha güvenilir ölçümler sunmaktadır.

Tablo 8'de sunulan analiz sonuçlarına göre edebiyat ve medya ile tarih faktörleri, diğer faktörlere kıyasla en düşük korelasyon katsayısına (0,77, $p<0,01$) sahiptir. Ancak bu değerlerin 0,70 üzerinde olması, iki farklı zaman diliminde uygulanan aynı maddelere verilen yanıtlar arasında pozitif yönde ve istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin var

olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla yanıtların yüksek derecede tutarlı olduğu sonucuna varılmaktadır.

Tüm bulgular birlikte değerlendirildiğinde, LALİEN'e ait her bir alt ölçeğe ilişkin test-tekrar test güvenilirliğinin yüksek olduğu ve zaman içinde tutarlı sonuçlar verdiği görülmektedir. Bu sonuçlar LALİEN'in, öğrencilerin ilgi alanlarını tutarlı bir şekilde ölçme kapasitesine sahip olduğunu ve eğitimde güvenilir bir araç olarak kullanılabileceğini desteklemektedir.

Alanyazındaki bu araştırmanın amacına benzer amaçla geliştirilmiş diğer ilgi envanterleri incelendiğinde Atli ve Keldal'ın (2017) Mesleki Kişilik Tipleri Envanterinin test-tekrar test güvenilirlik katsayılarının 0,62 ile 0,80 arasında değiştiği ve genel olarak kabul edilebilir düzeyde güvenilirlik gösterdiği görülmektedir. Diğer yandan Baggaley'in (1963) çalışmasında, Milwaukee Akademik İlgi Envanterinin test-tekrar test güvenilirlik katsayıları 0,85 ile 0,94 arasında değişmektedir ve oldukça yüksektir. Deniz'in (2008) çalışmasında ise test-tekrar test güvenilirlik katsayıları 0,75 ile 0,95 arasında değişmekte olup en düşük değeri 0,75, en yüksek değeri 0,95 olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla LALİEN'in test-tekrar test güvenilirlik katsayılarının, diğer çalışmalardaki envanterlerle uyumlu ve genel olarak yüksek düzeyde olduğu sonucuna varılmaktadır.

LALİEN'in bulguları özellikle yabancı dil, sayısal ve mühendislik faktörlerinde oldukça yüksek korelasyon katsayıları sunmakta olup edebiyat ve medya ile tarih faktörlerinde de yeterli düzeyde güvenilirlik göstermektedir. Bu durum LALİEN'in öğrencilerin ilgi alanlarını doğru ve tutarlı bir şekilde ölçebildiğini ve güvenilir bir değerlendirme aracı olarak kullanılabileceğini ortaya koymaktadır. Ölçeğin geçerliği ve güvenilirliği açısından bu bulgular olumlu bir gösterge teşkil etmekte olup geliştirilen envanterin eğitim ve kariyer planlamasında kullanılabilirliğini artırmaktadır.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırma boyunca yapılan analizlerin bulgularından yola çıkarak ulaşılan sonuçlar bu bölümde ele alınmıştır. Bu sonuçlara dayanarak diğer araştırmacılara ve bu aracı kullanacak kişilere öneriler sunulmuştur.

Sonuçlar

Türkiye’de alan seçiminin yapıldığı tüm liselerde, öğrenciler 10. sınıfın ilk yarısında sayısal, sözel, yabancı dil veya eşit ağırlık alanlarından birine yönelip o alanı temsil eden dersleri seçmektedirler. Bu çalışmada, öğrencilerin hangi alana daha fazla ilgi duyduklarını belirlemelerine yardımcı olacak geçerli ve güvenilir bir Lise Alan İlgi Envanteri geliştirilmiştir. Bu bölümde analizlerden elde edilen bulgular doğrultusunda çıkarılabilecek sonuçlar ele alınmaktadır.

LALIEN'in kapsam geçerliğine sahip olduğu sonucuna, 65 uzmanın görüşü doğrultusunda ulaşılmıştır. Bu uzmanlardan beşi ölçme ve değerlendirme uzmanı olup 60'ı farklı branşların öğretmeni, psikologlar, yabancı dil uzmanları ve üniversitelerdeki öğretim elemanlarından oluşmaktadır. Uzman görüşleri sonucunda, LALIEN'in hedef kitleye uygunluk ve kapsam açısından yeterli olduğu görülmüştür.

Açımlayıcı faktör analizi bulguları incelendiğinde başlangıçta öngörülen üç faktörlü (sayısal, sözel, yabancı dil) yapı yerine, beş faktörlü (yabancı dil, sayısal, edebiyat ve medya, tarih, mühendislik) bir yapı ortaya çıkmıştır. Bu durum, sayısal alanla ilişkili teknoloji ve mühendislik ağırlıklı maddelerin diğer maddelerden ayrılarak öğrenciler tarafından ayrı bir faktör olarak değerlendirildiği şeklinde yorumlanabilmektedir. Benzer şekilde, sözel alandaki kültür ve tarih ağırlıklı maddelerin de ayrı bir faktör olarak ortaya çıktığı görülmektedir.

Doğrulamalı faktör analizi sonucunda oluşan model uyum indeksleri incelendiğinde açımlayıcı faktör analiziyle oluşan beş faktörlü yapının kabul edilebilir olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda yabancı dil faktöründeki iki maddenin anlam açısından birbirine çok yakın olduğu tespit edilmiş ve bu nedenle “Gelecekte yabancı dil öğretmeni olmak” ifadesi içeren 65. madde envanterden çıkarılmıştır. Ölçeğin

kullanışlılığını artırmak ve katılımcıyı yormamak adına, anlam bakımından çok yakın olan maddelerden sadece birinin bırakılması yeterli görülmüştür. Böylece ilk hali 93 maddeden oluşan LALIEN'in nihai formunda 78 madde kalmıştır.

Tarihe duyulan ilgi ile edebiyat ve medyaya duyulan ilginin düşük düzeyde ilişkili olduğu, ayrıca sayısal alana duyulan ilgi ile mühendisliğe duyulan ilginin orta düzeyde ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin bu alanları birbirinden bağımsız gördüklerine dair olan görüşün bu analizle de desteklendiği şeklinde yorum yapılabilmektedir.

Öğrencilerin belirtmiş oldukları ilgi alanları ile ölçeklerden almış oldukları ilgi puanları arasında güçlü ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bulgu, LALIEN'in geçerli ölçümler yaptığı şeklinde yorumlanabilmektedir. Özellikle hangi alana ilgi duyduğu konusunda kararsız kalan öğrenciler için LALIEN'den elde edilen ilgi puanlarının rehberlik edici nitelikte olabileceği düşünülmektedir.

Her faktör için Cronbach Alfa ve Omega güvenirlik katsayıları hesaplandığında, faktörü oluşturan maddelerin kendi aralarında ilişkili olduğu ve aynı özelliği ölçtüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, LALIEN'in güvenilir bir ilgi envanteri olduğunu göstermektedir.

Aynı gruba dört hafta arayla iki kere uygulanan LALIEN'in test-tekrar test güvenirlik analizi sonucunda envanterin tutarlı ölçümler yaptığı tespit edilmiştir. Tüm faktörler için belirli bir zaman aralığında yapılan ölçümlerde öğrencilerin benzer puanlar aldığı sonucunda ulaşılmıştır. Bu durum, ölçümlerin tutarlı olduğunu ve dolayısıyla ölçeğin güvenirliğini doğrulamaktadır.

Geliştirilen LALIEN'in, ortalama 10 dakikada kağıt-kalem yöntemiyle yanıtlanabilmesi gibi çevrim içi formunun oluşturulması hâlinde coğrafi kısıtlama olmaksızın kullanılabilme olanağı da vardır. Envanterin hesaplanmasının ve uygulanmasının kolay olması ve büyük kitlelere aynı anda uygulanabilmesi, onun pratikliğini artırmaktadır. Bu, LALIEN'in zaman ve maliyet açısından ekonomik olduğunu göstermektedir.

Öneriler

Bu bölümde, araştırmanın bulguları ve sonuçları doğrultusunda benzer çalışma yapmak isteyen diğer araştırmacılara ve geliştirilen LALIEN'i kullanacak olan kişilere öneriler yer almaktadır.

- LALIEN'in nihai formunda, faktörlerindeki madde sayısının dengeli dağılmadığı ve özellikle yabancı dil alanında ağırlıklı madde sayısının yer aldığı gözlemlenmiştir. Bunun nedeni açıklayıcı faktör analizin sonucunda beklendiğinin aksine üç boyutlu yapı yerine beş boyutlu yapının çıkmış olmasıdır. Bu durum, uygulama sırasında öğrenciler tarafından da fark edilmiştir. Gelecekteki araştırmalarda, yabancı dil maddelerinin sayısı azaltılabilir, az maddesi olan faktörlere ise madde eklenebilir. Böylece faktörler arasında daha dengeli bir dağılım sağlanabilir.
- Açıklayıcı faktör analizi sonucunda alanyazında aynı alan altında kabul edilen disiplinlerin, öğrenciler tarafından farklı faktörlere ayrıştırıldığı veya bir alan için yazılan maddelerin, birden fazla alan altında anlamlı faktör yüküne sahip olduğu tespit edilmiştir. Maddelerin hedeflenen faktörler arasındaki değişkenliği sonucunda sayısal, sözel ve eşit ağırlık alanları altındaki disiplinlerin doğru ayrılıp ayrılmadığı, değişen eğitim, teknoloji ve hayat gereklilikleri ile bireylerin bu alanları farklı yorumlamaya başlamış olabileceğinin değerlendirmesi ve bu konulara yönelik farklı ölçme araştırmaları yapılabilir.
- Uygulama sırasında öğrencilerin, yabancı dile ilgi duyduklarını belli eden maddeleri değerlendirmeleri esnasında kaygı yaşadıkları ve bunu uygulama sonrasında sözel olarak ifade ettikleri görülmüştür. Alanlar arasında hiyerarşik bir ön yargı mevcuttur. Özellikle bu uygulamada yabancı dil alanına ilgisini fark eden öğrencilerde durumdan memnuniyetsizlik gözlemlenmiş olup bu durumun eğitim bilimleri açısından ve sosyolojik olarak incelenebileceği araştırmalar yapılabilir.
- LALIEN, öğrencilerin bireysel ilgi alanlarına yönelik ders seçim alanlarına yönlendirilmesini amaçlayan bir envanter olmasına rağmen öğrencilerin değerlendirme esnasında da çevrelerinden edindikleri mesleki gelir ve statü gibi değer yargıları ile gelecek kaygısıyla hareket etmek istedikleri gözlemlenmiştir. Sayısal alandaki tüm mesleklerin daha iyi gelir getirebileceği veya sözel alanlarda

daha iyi statülere sahip olunabileceği gibi ön yargılar ve gerçeklik oranları bir araştırma konusu hâline getirilebilir.

- Uygulama esnasında edebiyat ve medya faktörünün anlamını soran öğrenciler olmuştur. Bu durumda uygulamaya başlanmadan önce öğrencilere özellikle edebiyat ve medya faktörünün ne olduğuna dair tarafsız ve anlaşılabilir açıklamalar yapılması önerilir.
- LALİEN'in lise düzeyindeki tüm sınıflar için uygun maddeler içermesi nedeniyle, özellikle ilgi alanlarını henüz belirlememiş olan öğrencilerin alan seçimi öncesinde bu envanteri cevaplamaları ve elde ettikleri puanları yorumlayarak ilgilerini belirlemeleri, bu ilgileri doğrultusunda seçimlerini yapmaları faydalı olacağı düşünülmektedir.
- LALİEN'i yanıtlayan öğrencilerin sayısal ve mühendislik alanlarından yüksek puanlar alması durumunda sayısal alana; tarih, edebiyat ve medya alanlarından yüksek puanlar alması durumunda sözel alana yönlendirilmeleri gerekmektedir. Bu alanlardan eşit ya da çok yakın düzeyde puanların alınması durumunda ise öğrencilerin eşit ağırlık alanına yönlendirilmesi uygun olacaktır.
- Envanteri oluşturan maddelerin alt boyutlara eşit dağılmaması sebebiyle, her boyuttaki puanların bağımsız olarak değerlendirilmesi ve yüzdelerinin hesaplanarak karşılaştırılması, daha doğru yorumlar yapılmasını sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- American Psychological Association. (2014). *Standards for educational and psychological testing*. American Psychological Association.
- Anastasi, A. (1982). *Psychological Testing*. New York: Macmillan Publishing Co.
- Atli, A. ve Keldal, G. (2017). Mesleki Kişilik Tipleri Envanterinin Geliştirilmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 73-93. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/329467>
- Aydın, D. (2007). Grup Rehberliğinin Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Alan Tercihlerinde Gerçekçi Davranmalarına Etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* 8(1), 137-155. Erişim adresi: <http://openaccess.ahievran.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12513/152>
- Ayupova, A. R. (2020). Cognitive interest of agricultural university students: Disclosure of the essence of the concept. *Modern Science*, 12(2), 334-337. Retrieved from <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=44379200>
- Azar, A. (2006). Lisede Seçilen Alan ve ÖSS Alan Puanları ile Çoklu Zekâ Profilleri Arasındaki İlişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 46(46), 157-174. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/kuey/issue/10351/126760>
- Baggaley, A. R. (1963). Development of a predictive academic interest inventory. *Journal of Counseling Psychology*, 10(1), 41-46. Retrieved from <https://doi.org/10.1037/h0040462>
- Bakan, M. (2019). *Özel Yetenekli Öğrencilere Yönelik Ders İlgi Bataryası Geliştirme Çalışması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye. Erişim adresi: <https://www.proquest.com/docview/2467862849?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true>
- Bartlett, M. S. (1951). The effect of standardization on a χ^2 approximation in factor analysis. *Biometrika Trust*, 38 (3/4), 337–344. <https://doi.org/10.2307/2332580>.
- Baykul, Y. (2021). *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme: Klâsik Test Teorisi ve Uygulaması* (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Bilen, S. (2020). Müzik Öğretmeni Adaylarına Yönelik Müzikal İlgi Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(2), 460-472. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1235973>
- Brown, T. A. (2015). *Confirmatory factor analysis for applied research*. (2nd ed.). New York: Guilford publications. Retrieved from <https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=tTL2BQAAQBAJ&oi=fnd&p>

g=PP1&dq=Confirmatory+Factor+Analysis+for+Applied+Research&ots=amPxqLXIbF&sig=Y0D36cG9ciTmy4EM27giSTQlvCI&redir_esc=y#v=onepage&q=Confirmatory%20Factor%20Analysis%20for%20Applied%20Research&f=false

- Browne, M. W., & Cudeck, R. (1993). Alternate ways of assessing model fit. In K. A. Bollen & J. S. Long (Eds.), *Testing structural equation models* (pp. 136–162). London: Sage.
- Bugoslavskaya, A. V., & Rybas, E. A. (2019). Cognitive interest as a psychological and pedagogical phenomenon. *Section "Economy And Management"*, 129. Retrieved from <http://ipomkfu.ru/images/data/documents/n8.pdf#page=129>
- Büyüköztürk, Ş. (2020). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni Spss Uygulamaları ve Yorum*. (28. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Can, A. (2020). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. (9. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cohen, R. J., & Swerdlik, M. E. (2010). *Psychological testing and assessment: An introduction to tests and measurement* (7th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Cohen, R. J., Swerdlik, M. E. & Tobin, R. (2021). *Psychological testing and assessment: An introduction to tests and measurement* (10th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Cortina, J. M. (1993). What is coefficient alpha? An examination of theory and applications. *Journal of Applied Psychology*. 78(1), 98–104. doi:10.1037/0021-9010.78.1.98
- Crocker, L. V., & Algina, J. (1986). *Introduction to classical & modern test theory*. Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.
- Cronbach, L. (1984). *Essentials of psychological testing* (4th ed.). New York: Harper and Row Publishers.
- Çam, S. ve Aşık, T. (2010). İlköğretimde Yöneltilme Öneri Formu Uygulamasının Öğrencilerin Okul ve Alan Seçimlerine Etkisi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 71–84. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/cusosbil/issue/4384/60188>
- Çurğatay, V. (2010). *Üniversite Sınavına Girecek Öğrencilerin Meslek Seçimini Etkileyen Sosyo-Kültürel Faktörler: Malatya'daki Lise Son Sınıf Öğrencileri Uygulaması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, Türkiye. Erişim adresi: <http://abakus.inonu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11616/5436/Tez%20Dosyas%20c4%b1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Dan, Y., Wei, T., & Zhao, W. (2013). Development and Evaluation of History Interest Inventory for Chinese K-12 Students. *Journal of International Social Studies*,

- Deniz, K. Z. (2008). *Uzmanlık Gerektiren Mesleklere Yönelik Bir İlgi Envanteri Geliştirme Çalışması* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye. Erişim adresi: <https://toad.halileksi.net/wp-content/uploads/2022/07/mesleki-alan-ilgi-envanteri-toad.pdf>
- Deniz, K. Z. ve Çelebi, S. (2022). *Herkes İçin Bilimsel Araştırma Kolay*. Ankara: Nobel.
- Dinç, E. (2008). Meslek Seçiminde Etkili Faktörlerin İncelenmesi: Meslek Yüksek Okulu-Muhasebe Programı Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (16), 90-106. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/kosbed/issue/25704/271234>
- Ensari, M. Ş. ve Alay, H. K. (2017). Meslek Seçimini Etkileyen Faktörlerin Demografik Değişkenler ile İlişkisinin Araştırılması: İstanbul İlinde Bir Uygulama. *HUMANITAS-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (10), 409-422. DOI: 10.20304/humanitas.358378
- Erkuş, A. (2003). *Psikometri Üzerine Yazılar*. (1. Baskı). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Erkuş, A. (2010). Psikometrik Terimlerin Türkçe Karşılıklarının Anlamları ile Yapılan İşlemlerin Uyuşmazlığı. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 1(2), 72-77. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/65986>
- Erkuş, A. (2019). *Psikolojide Ölçme ve Ölçek Geliştirme-I: Temel Kavramlar ve İşlemler*. (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Eryetiş, M. V. (2016). Meslek Seçimi ve Mesleki Rehberlik. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, (44). Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/abmyoder/issue/46666/585116>
- Ferreira, J. A. A., & Hood, A. B. (1995). The development and validation of a Holland-type Portuguese Vocational Interest Inventory. *Journal of Vocational Behavior*, 46(2), 119-130. <https://doi.org/10.1006/jvbe.1995.1008>.
- Field, A. (2018). *Discovering statistics using IBM SPSS Statistics* (5th ed.). London: SAGE Publications Limited.
- Finch, W. H. (2019). *Exploratory factor analysis* (Vol. 182). London: Sage Publications.
- Genç, T. (1991). Toplumsal İşbölümü. *Eğitim ve Bilim*, 15(80). Erişim adresi: <http://eb.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/6037/2199>
- Göçer, A. (2018). *Türkçe Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.

- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2019). *Multivariate Data Analysis*. (8th ed.). United Kingdom: Cengage Learning.
- Holland, J. L. (1966). *The Psychology of Vocational Choice: A Theory of Personality Types and Model Environments*. Waltham, MA: Blaisdell Publishing Company.
- Horn, J. L. (1965). A rationale and test for the number of factors in factor analysis. *Psychometrika*, 30(2), 179-185. Retrieved from <https://link.springer.com/article/10.1007/bf02289447>
- Kaiser, H. F. (1974). An Index of Factorial Simplicity. *Psychometrika* 39 (1), 31–36. Retrieved from <https://link.springer.com/article/10.1007/BF02291575>
- Kiyak, S. (2006). *Genel Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yaparken Temel Aldığı Kriterler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye. Erişim adresi: https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/344645/yokAcikBilim_9001775.pdf?sequence=-1&isAllowed=y
- Koç, N. (1994). Kuder Tercih Envanteri-Kişisel Form'un Teknik Niteliklerine İlişkin Bir Araştırma. *Eğitim ve Bilim*, 18(93). Erişim adresi: <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5908>
- Krieger, T. A. (2017). The essence of the concepts "interest", "readers' interest". *Modern Science: Current Issues in Theory and Practice*, (12), 100-103. Retrieved from <http://ipomkfu.ru/images/data/documents/v4.pdf#page=100>
- Kumaş, A. (2022). Fen Bilimleri Alanını Seçen Öğrencilerin Alan Seçimlerine Etki Eden Faktörler, Süreçte Yaşadıkları Sıkıntılar ve Beklentileri. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 11(2), 447-459. Erişim adresi: <https://doi.org/10.30703/cije.1073265>
- Larionova, L. I., Jafarova, Zh. A., & Semenov, I. N. (2022). Cognitive and personal components of human capital of schoolchildren choosing a profession in modern educational conditions. *Collection of articles of the XIV International Scientific and Practical Conference* 53-58. Retrieved from https://elibrary.ru/download/elibrary_48099674_83944528.pdf
- Malay, A. A. (2015). The essence of the concept "Cognitive Interest". *Problems of Modern Pedagogical Education*, 46(1), 295-300. Retrieved from <https://elibrary.ru/item.asp?id=23377364>
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2015). *Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği*. Erişim adresi: <https://ogm.meb.gov.tr/www/mill-egitim-bakanligi-ortaogretim-kurumlari-yonnetmeliginde-degisiklik-yapilmasina-dair-yonnetmelik-01072015-tarihli-ve-29403-sayili-resm-gazetede-yayimlanarak-yururluge-girmistir/icerik/361>
- McDonald, R. P. (1999). *Test theory: A unified treatment*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum

- Murphy, K. R., & Davidshofer, C. O. (2005). *Psychological testing. Principles, and Applications* (6th ed.). New Jersey: Pearson/Prentice Hall.
- Nurcahyo, F. A., Azwar, S., Martani, W., & Kartowagiran, B. (2019). Development of pictorial vocational interest inventory for adolescents. *Electronic Journal of Research in Education Psychology*, 17(47), 213-236. Retrieved from <https://doi.org/10.25115/ejrep.v17i47.2132>
- Otrar, M. ve Canel, A. N. (2015). Bilfen Mesleki İlgi Envanteri Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 186-198. Erişim adresi: <http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/20.otrar.pdf>
- Öner, N. (2006). *Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testlerden Örnekler: Bir Başvuru Kaynağı* (2. Baskı). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik testler*. Ankara: Yeni Doğu Matbaası.
- Özgüven, İ. E. (2011). *Psikolojik testler*. Ankara: PDREM.
- Özoğlu, S. Ç. (1977). *Kuder İlgi Alanları Tercih Envanteri El Kitabı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Podberyozkina, M. S. (2017). The essence of the concepts "interest", "cognitive interest", *educational services based on innovation: a regional aspect*, 69-75. Retrieved from <https://elibrary.ru/item.asp?id=29089201>
- Prince, J. P., & Heiser, L. J. (2000). *Essentials of career interest assessment. Essentials of psychological assessment series*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Razon, N. (1983). Meslek Seçimi ve Mesleğe Yönelme. *Eğitim ve Bilim*, 8(43), 23-31. Erişim adresi: <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5755/1883>
- Rezapkina, G. V. (2005). Psychology and choice of profession. *M.: Genesis*, 6. Retrieved from: <https://psychologcentr.ru/attachments/category/170/2022-12-14%20120329.pdf>
- Rybnikov, N. A. (1922). *Psychology and choice of profession* (3rd ed.). Oryol: Gosizdat. Retrieved from: <https://dl.liblermont.ru/DL/March%2015/Ribnikov.pdf/download/Ribnikov.pdf?lang=en>
- Rubinstein, S. L. (2002). *Fundamentals of general psychology*. Sankt Petersburg: Piter. Retrieved from: http://yanko.lib.ru/books/psycho/rubinshteyn=osnovu_obzhey_psc.pdf
- Seçer, İ. (2015). *Psikolojik Test Geliştirme ve Uyarlama Süreci; SPSS ve LISREL Uygulamaları*. (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Spokane, A. R., & Holland, J. L. (1995). The Self-Directed Search: A family of self-guided career interventions. *Journal of Career Assessment*, 3(4), 373–390. <https://doi.org/10.1177/106907279500300409>
- St Clements University (2014). *Psikolojik Testler*. Ankara: Türkiye Enformasyon Bürosu Yayınları.
- Stevens, T., & Olivarez, A. (2005). Development and evaluation of the mathematics interest inventory. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 38(3), 141-152. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/07481756.2005.11909775>
- Şengün, G. Y. (2013). *Lise Öğrencilerinin Alan Seçimini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye. Erişim adresi: <http://hdl.handle.net/20.500.12575/31782>
- Şimşek, Ö. F. (2020). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş, Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Ekinoks Eğitim. Erişim adresi: https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=TD7YDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT5&dq=YAPISAL+EŞİTLİK+MODELLEMESİNE+GİRİŞ&ots=po9tF6OH61&sig=do83NL_PNbBjQZzztw1LDME78go&redir_esc=y#v=onepage&q=YAPISAL%20EŞİTLİK%20MODELLEMESİNE%20GİRİŞ&f=false
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2019). *Using Multivariate Statistics* (7th ed.). Boston: Pearson.
- Thompson, B. (2004). *Exploratory and confirmatory factor analysis: Understanding concepts and applications*. Washington: American Psychological Association.
- Thorndike, R. L., & Hagen, I. (1969). *Measurement and Evaluation in Psychology and Education* (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons Inc.
- Tsygankova, I. V., Potudanskaya, V. F., & Ziwei, Y. (2019). Motivation factors of youngsters in choosing a profession. *Labor Economics*, 6(4), 1545-1554. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/factory-motivatsii-molodezhi-pri-vybore-professii/viewer>
- Tuncer, M. (2020). Nicel Araştırma Desenleri. B. Oral ve A. Çoban (Editörler), *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (ss. 205-227). Ankara: Pegem Akademi.
- Turgut, M. F. ve Baykul, Y. (2015). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi
- Yelken, K. (2008). *Orta Öğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihlerini ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye. Erişim adresi: <https://www.proquest.com/dissertations-theses/orta-ogretim-son-sinif-ogrencilerinin-universite/docview/2689286828/se->

- Yeşilyaprak, B. (1986). Gençlere Meslek Seçiminde Yapılacak Yardımlar. *Eğitim ve Bilim*, 10(59), 28-32. Erişim adresi: <http://eb.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5429/1593>
- Yılmaz Koğar, E. ve Koğar, H. (2022). *Mplus ve R ile İleri Düzey Psikometri Uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yılmaz, M., Candan, F. ve Demir, Y. (2020). Liselerde Alan Seçimi Sürecinde Sinema Teknolojilerinin Kullanımı: Rehberlik Hizmetlerinde Alternatif Bir Bireyi Tanıma Tekniği. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10(3), 707-717. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/odusobiad/issue/57874/676355>
- Yılmaz, O. (2011). *"Mesleki İlgi Envanteri"nin Geliştirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye. Erişim adresi: <https://toad.halileksi.net/wp-content/uploads/2022/07/mesleki-ilgi-envanteri-toad.pdf>
- Yükseköğretim Kanunu. (1981, 6 Kasım). *Resmi Gazete*. (Sayı: 17506). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2547.pdf>

EKLER

EK 1. LALİEN'i Oluşturan Örnek İfadeler ve Bilgi Formu

LİSE ALAN İLGI ENVANTERİ (LALİEN)

Değerli öğrenciler,

Bu envanter, lisede seçilen alanlardan hangisine ne kadar ilgi duyduğunuzu belirleme ve alan seçmenizde size yol gösterme amacıyla hazırlanmıştır. Envanter, alanları temsil eden toplamda 78 maddeden oluşmaktadır. Lütfen her ifadeyi ilgi ve sevmeye derecenize göre **1-5 arası puanlayınız**.

NOT: Bu envanterde yapılacak olan tüm puanlamalar yalnızca **ilgi ve isteğinizi yansıtmalıdır**. Lütfen beceri ve yeteneklerinizi hesaba katmadan işaretleyiniz.

Puanlarınızın hesaplanabilmesi için lütfen **hiçbir maddeyi boş bırakmayınız**. Uygulama süresi yaklaşık 10 dakikadır.

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı
Arş. Gör. Melike BAYRAKTAR

KATILIMCIYA AİT KİŞİSEL BİLGİLERİ

1- Adınız Soyadınız:

2- Yaşınız:

3- Cinsiyetiniz:

☐ Kız

☐ Erkek

4- Annenizin Eğitim Durumu:

☐ Okur yazar değil

☐ İlköğretim

☐ Orta Öğretim

☐ Lise

☐ Meslek Yüksek Okulu

☐ Üniversite

☐ Yüksek Lisans

☐ Doktora

5- Babanızın Eğitim Durumu:

☐ Okur yazar değil

☐ İlköğretim

☐ Orta Öğretim

☐ Lise

☐ Meslek Yüksek Okulu

☐ Üniversite

☐ Yüksek Lisans

☐ Doktora

6- Annenizin Mesleği:

7- Babanızın Mesleği:

8- Aşağıda verilen alanları **ilgi derecenize göre** ve ilerde seçme isteğinize göre 1 (*Hiç ilgimi çekmez*)- 11 (*Çok ilgimi çeker*) arasında puanlayınız.

Alanlar	Hiç ilgimi çekmez	...	...	...	...	Orta düzeyde ilgimi çeker	...	...	...	...	Çok ilgimi çeker
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1 Yabancı Dil											
2 Sayısal											
3 Edebiyat ve Medya											
4 Tarih											
5 Mühendislik											

Madde No	Maddeler	Çok az ilgimi çeker	Az ilgimi çeker	Orta düzeyde ilgimi çeker	Oldukça ilgimi çeker	Çok ilgimi çeker
		1	2	3	4	5
1	Fen bilimleri alanında (kimya, fizik veya biyoloji) yapılmış icatları araştırmak					
2	Yabancı dilde yazılmış eserleri incelemek					
3	Biyoloji dersinden proje ödevi yapmak					
4	Tarih dersinden proje ödevi yapmak					
5	Yabancı dil dersinden proje ödevi yapmak					
6	Bozulan bir aleti parçalara ayırıp tamir etmeye çalışmak					
7	Gelecekte dergi veya gazete için köşe yazısı yazmak					
8	Gelecekte toplantılarda konuşmacıların söylediklerini tercüme etmek					
9	Gelecekte sayısal bir alanda (matematik, fizik, kimya vb.) uluslararası başarı sağlamak					
10	Gelecekte yabancı dil alanında uluslararası başarı sağlamak					
11	Fen bilimleri (fizik, kimya veya biyoloji) alanında deneyler yapmak					
12	Metinleri farklı dillere çevirmek					
13	Tarihî olayları araştırmak					
14	Gelecekte yeni bir bilgisayar oyunu geliştirmek					
15	Gelecekte yabancı dilde edebi eserler yazmak					
16	Gelecekte edebiyat eleştirmeni olmak					
17	Sosyal medyada yabancı dildeki videoları izlemek					
18	Robotik kodlama eğitimi almak					
19	Gelecekte haber spikeri olmak					
20	Gelecekte mühendislik, sağlık, mimarlık gibi alanlarda uzmanlaşmak					

EK 2. Etik Kurul Onayı

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu Başkanlığı

0503.2024

Sayı : 85434274-050.04.04 / 1293844
Konu : Etik Kurul Kararı Hakkında

Sayın Melike BAYRAKTAR

İlgi: 12/02/2024 tarihli başvurunuz.

“Lisede Alan Seçimine Yönelik İlgili Envanteri Geliştirme Çalışması” başlıklı teziniz ile ilgili olarak Ankara Üniversitesi Etik Kurulunun 20/02/2024 tarihli toplantısında alınan 08/65 sayılı kararın bir örneği ilişikte gönderilmektedir.

Bilgilerinizi saygılarımla rica ederim.

Prof. Dr. Orhan ÇELİK
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

EKLER:
Karar Örneği (1 sayfa)

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
ALT ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ**

Karar Tarihi : 20.02.2024

Toplantı Sayısı : 08

Karar Sayısı : 65

65- Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Öğr. Üyesi Prof. Dr. Kaan Zülfikar DENİZ'in danışmanlığını yaptığı, yüksek lisans öğrencisi Melike BAYRAKTAR'ın, "Lisede Alan Seçimine Yönelik İlgili Envanteri Geliştirme Çalışması" başlıklı tezi ile ilgili 12/02/2024 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Öğr. Üyesi Prof. Dr. Kaan Zülfikar DENİZ'in danışmanlığını yaptığı, yüksek lisans öğrencisi Melike BAYRAKTAR'ın, "Lisede Alan Seçimine Yönelik İlgili Envanteri Geliştirme Çalışması" başlıklı tezi ile ilgili araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

**ASLININ AYNI DİR
20/02/2024**

**Prof. Dr. Muharrem ÖZEN
Ankara Üniversitesi
Etik Kurulu Başkanı**

EK 3. Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma İzni

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-14588481-605.99-95549738
Konu : Araştırma İzni

31.01.2024

ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi : a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2020/2 sayılı Genelgesi.
b) 19.01.2024 tarihli ve E-98761816-302.08.01-1230570 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Melike BAYRAKTAR'ın "**Lisede Alan Seçimine Yönelik İlgi Envanteri Geliştirme Çalışması**" başlıklı çalışması kapsamında İlimiz Yenimahalle, Çankaya, Mamak ve Keçiören ilçelerine bağlı liselerde yapılacak uygulama talebi ilgi (a) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, söz konusu araştırmanın Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ölçme araçlarının; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Milli Eğitim Temel Kanunu ile Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde okul ve kurum yöneticilerinin sorumluluğunda, gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüş olup çalışma tamamlandıktan sonra çalışmanın bir nüshasının **30 iş günü içerisinde arge06_arastirma@meb.gov.tr adresine PDF olarak gönderilmesi** gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Bayram GÜLEÇ
Vali a.
Millî Eğitim Müdür V.

Ek: Uygulama Araçları (5 Sayfa)

Dağıtım:
Gereği:
Ankara Üniversitesi

Bilgi :
Yenimahalle, Çankaya, Mamak, Keçiören İlçe MEM

Adres :

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No :

Bilgi için: Ebru ÖZBEK

E-Posta:

Unvan : Memur

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

İnternet Adresi: Faks:

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden c46d-715b-3ff1-ac93-e7ac kodu ile teyit edilebilir.

BENZERLİK BİLDİRİMİ

“Lise Öğrencileri İçin Alan Seçimine Yönelik Bir İlgi Envanteri Geliştirme Çalışması” başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihal Tespit Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) “Yedi sözcükten daha az olan benzeşmeler” (2) “Kaynaklar” (3) “Doğrudan alıntılar” ve (4) “Lisansüstü tezim ile ilgili yapmış olduğum kendi yayınlarım ve yararlandığım mevzuat metinleri gibi kaynaklar” dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Rapor Tarihi	: 11.07.2024
Gönderim Numarası	: 2407722128
Sayfa Sayısı	: 56
Sözcük Sayısı	: 15470
Karakter Sayısı	: 111168
Benzerlik Oranı	: %5
Savunma Tarihi	: 01.07.2024

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihal Tespit Programı’na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu beyanım ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %10’dan fazla benzerlik oranı içerdiğinin, tek bir kaynakla eşleşme oranının ise %2’den fazla olduğunun belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

Öğrencinin Adı Soyadı: Melike BAYRAKTAR

Tarih: 11.07.2024

İmza:

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Melike BAYRAKTAR

E-Posta Adresi :

İş Deneyimi :

Unvan	Görev Yeri	Yıl
Arş. Gör.	Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi	2024-
Sınıf Öğretmeni	Özel İdeal Koleji	2020-2021
Tercüman (Rusça-Türkçe)	KHM Dil Hizmetleri	2018-2024

Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Sınıf Öğretmenliği	Ankara Üniversitesi	2016